11.6 Кримінальні правопорушення проти власності

Загальні ознаки кримінальних правопорушень проти власності: чуже майно, предмет посягання, корислива спрямованість, повторність, група, проникнення, значна/велика/особливо велика шкода та вчинення в умовах воєнного чи надзвичайного стану

Нормативна основа: розділ VI Особливої частини КК України, насамперед ст. 185–198 КК.

Кримінальні правопорушення проти власності посягають на **суспільні відносини власності**, тобто на охоронювані законом можливості власника або іншого законного володільця:

- володіти майном;
- користуватися ним;
- розпоряджатися ним.

Розділ VI КК охоплює різні за способом посягання склади – від **викрадення чи заволодіння майном** до його **знищення, пошкодження, незаконного привласнення знайденого майна або придбання майна, одержаного кримінально протиправним шляхом**.

Чуже майно

Для більшості корисливих кримінальних правопорушень проти власності предметом є **чуже майно**.

Чужим є майно, яке:

- не належить винному на праві власності;
- не перебуває у його спільній власності в частині, якою він має право вільно розпоряджатися;
- щодо якого винний не має дійсного права на його одержання чи утримання.

ККС ВС у 2026 р. окремо наголосив: предметом крадіжки може бути лише **чуже майно, на яке винний не має ані дійсного, ані уявного права**. Якщо особа вважає майно своїм або переконана, що має на нього право, це може виключати ознаку викрадення і потребує перевірки інших складів, зокрема самоправства.

Чуже майно ≠ майно, яке просто перебуває у потерпілого

Для кваліфікації необхідно встановити **правовий зв'язок потерпілого з майном**.

Не завжди достатньо того, що річ фізично перебувала в особи.

Потрібно встановити, що:

- вона була власником;
- законним володільцем;
- або мала інше майнове право, яке охороняється законом.

Саме тому питання про те, **кому юридично належить майно**, інколи має вирішальне значення для наявності складу викрадення.

Предмет кримінальних правопорушень проти власності

У класичних формах викрадення предметом є **майно, що має економічну цінність і може бути фактично вилучене або передане іншій особі**.

Найтиповіші предмети:

- речі;
- гроші;
- валютні цінності;
- цінні папери;
- інше майно, що має майнову вартість.

Цивільний кодекс визначає майно як **окрему річ або сукупність речей, а також майнові права та обов'язки**. Однак кримінально-правове значення предмета залежить від конструкції конкретної статті.

Наприклад:

- ст. 185–187 – переважно **чуже майно**;
- ст. 189 – також **право на майно** та дії майнового характеру;
- ст. 190 – **чуже майно або право на майно**;
- ст. 191 – чуже майно, яке ввірене, перебуває у віданні або яким заволодівають через службове становище;
- ст. 192 – предметом посягання виступає майновий інтерес власника, якому заподіюється шкода без класичного вилучення майна;
- ст. 193 – знайдене або таке, що випадково опинилося в особи, чуже майно.

Майнове право як предмет

Не кожний склад обмежується матеріальною річчю.

Наприклад, ст. 190 прямо передбачає:

заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Тому в задачах потрібно розрізняти: **фактичне вилучення речі** і **придбання юридичної можливості розпоряджатися майном.**

Корислива спрямованість

Для значної частини кримінальних правопорушень проти власності типовою є **корислива спрямованість** – прагнення незаконно отримати майнову вигоду для себе або іншої особи.

Але важливо:

корисливий мотив або корислива мета не є універсальною обов'язковою законодавчою ознакою всіх складів проти власності.

ККС ВС, зокрема, звертав увагу, що для крадіжки ст. 185 КК **корисливий мотив чи корислива мета прямо не передбачені диспозицією як обов'язкові ознаки**.

Тому в конспекті доцільно розрізняти:

- **корисливу спрямованість як типову характеристику** майнових посягань;

- **спеціальну корисливу мету**, якщо її прямо вимагає конкретна норма.

Наприклад, у ст. 187 прямо зазначено:

напад з метою заволодіння чужим майном.

Викрадення як узагальнена кримінально-правова категорія

До основних форм незаконного заволодіння чужим майном належать:

- **крадіжка** – таємне викрадення;
- **грабіж** – відкрите викрадення;
- **розбій** – напад з метою заволодіння майном, поєднаний із небезпечним насильством або його погрозою;
- **шахрайство** – заволодіння майном або придбання права на нього шляхом обману чи зловживання довірою;
- **привласнення і розтрата** – незаконне обернення ввіреного або такого, що перебуває у віданні, майна.

Основне розмежування цих складів здійснюється за **способом заволодіння майном**.

Повторність

Примітка 1 до ст. 185 КК встановлює спеціальне правило:

у ст. **185, 186 та 189–191 КК** повторним визнається кримінальне правопорушення, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-яке кримінальне правопорушення, передбачене:

- ст. 185;
- ст. 186;
- ст. 187;
- ст. 189;
- ст. 190;
- ст. 191;
- ст. 262 КК.

Отже, для повторності не обов'язково, щоб обидва діяння були тотожними.

Наприклад:

крадіжка після грабежу → може утворювати повторність;

шахрайство після розбою → також може враховуватися за спеціальним правилом примітки.

Повторність ≠ продовжуване кримінальне правопорушення

Необхідно відрізняти: **кілька самостійних кримінальних правопорушень** від **єдиного продовжуваного діяння**, що складається з кількох тотожних актів, об'єднаних єдиним умислом.

У другому випадку повторність може бути відсутня.

За попередньою змовою групою осіб

Відповідно до ст. 28 КК кримінальне правопорушення вчинене **за попередньою змовою групою осіб**, якщо в ньому спільно брали участь кілька осіб, які **заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення**.

Для майнових складів ця ознака передбачена, зокрема, у:

- ч. 2 ст. 185;
- ч. 2 ст. 186;
- ч. 2 ст. 187;
- відповідних частинах ст. 189–191 КК.

Важливо:

спільна присутність на місці події ≠ автоматично попередня змова.

Потрібно встановити:

- спільний умисел;
- попередню домовленість;
- узгодженість дій.

Організована група

Організована група є більш складною формою співучасті.

Для неї характерні:

- стійкість;
- попередня організація;
- об'єднання кількох осіб;
- розподіл функцій;
- спільний план.

У майнових кримінальних правопорушеннях вона зазвичай виступає **особливо кваліфікуючою ознакою**, наприклад у ч. 5 ст. 185–186, відповідних частинах ст. 187, 189–191 КК.

Проникнення у житло, інше приміщення чи сховище

Проникнення є важливою кваліфікуючою ознакою:

- крадіжки;
- грабежу;
- розбою.

Воно передбачене, зокрема, ч. 3 ст. 185, ч. 3 ст. 186 і відповідною частиною ст. 187 КК.

Проникнення

Проникнення означає **незаконне вторгнення до житла, приміщення чи сховища з метою заволодіння майном**.

Важливо встановити, що умисел на заволодіння майном **виник до або під час самого проникнення**, а не вже після того, як особа правомірно опинилася всередині.

Тому:

зайшов законно, а вже потім вирішив украсти → ознака проникнення може бути відсутня.

Житло

Житлом у кримінально-правовому значенні є приміщення, призначене або фактично використовуване для постійного чи тимчасового проживання людини.

Особливе значення має не право власності, а **функціональне призначення приміщення як житла**.

Інше приміщення

До іншого приміщення можуть належати, наприклад:

- магазин;
- склад;
- офіс;
- виробниче приміщення;
- гараж;
- інша споруда, призначена для розміщення людей чи матеріальних цінностей.

Сховище

Сховище – місце або пристосування, спеціально призначене чи обладнане для **зберігання майна та обмеження доступу сторонніх осіб**.

ККС ВС у 2024 р. підкреслив, що автомобіль або його багажне відділення може визнаватися сховищем лише після оцінки:

- конструктивних особливостей;
- наявності замків та інших засобів охорони;
- призначення для зберігання речей;
- фактичного обмеження доступу сторонніх осіб.

Тому:

будь-який автомобіль ≠ автоматично сховище.

Значна шкода

Відповідно до примітки 2 до ст. 185 у ст. **185, 186, 189 та 190 КК** значна шкода визначається:

- з урахуванням **матеріального становища потерпілого**;
- і за умови, що збитки становлять **від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**.

Отже, значна шкода має **подвійну конструкцію**:

вартісний критерій + індивідуальне матеріальне становище потерпілого.

Самої суми недостатньо без оцінки її значення для конкретного потерпілого.

Великі розміри

За приміткою 3 до ст. 185 у ст. **185–191, 194 КК** кримінальне правопорушення визнається вчиненим у великих розмірах, якщо вартість майна або шкоди становить **250 і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян** на момент вчинення кримінального правопорушення.

Це **об'єктивний вартісний критерій**.

Матеріальне становище потерпілого тут уже не враховується.

Особливо великі розміри

За приміткою 4 до ст. 185 у ст. **185–187, 189–191, 194 КК** особливо великим визнається розмір **600 і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**.

Отже:

Категорія	**Критерій**
значна шкода	100–250 НМДГ + матеріальне становище потерпілого
великий розмір	250+ НМДГ
особливо великий розмір	600+ НМДГ

НМДГ для кваліфікації ≠ 17 грн

Для визначення розміру шкоди в кримінальному праві **не використовується умовний НМДГ у 17 грн**, який застосовується для штрафів.

Для кваліфікації кримінальних правопорушень використовується спеціальна розрахункова величина, прив'язана до **податкової соціальної пільги**, а вона – до прожиткового мінімуму для працездатної особи на 1 січня відповідного року.

У 2026 році прожитковий мінімум для працездатних осіб із 1 січня становить **3328 грн**.

Тому розрахункова величина одного НМДГ для кваліфікації у 2026 році становить:

3328 × 50 % = 1664 грн.

Відповідно, орієнтовні пороги у 2026 році:

Категорія Мінімальна сума

100 НМДГ 166 400 грн

250 НМДГ 416 000 грн

600 НМДГ 998 400 грн

Ці суми потрібно **перераховувати для кожного календарного року вчинення діяння**.

Вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану

Після змін 2022 року ця ознака стала кваліфікуючою для низки майнових кримінальних правопорушень.

Зокрема:

- **ч. 4 ст. 185** – крадіжка;
- **ч. 4 ст. 186** – грабіж;
- відповідна кваліфікована частина **ст. 187** – розбій;

- **ч. 4 ст. 189** – вимагання;
- **ч. 4 ст. 191** – привласнення, розтрата або заволодіння майном через службове становище.

Щодо шахрайства законодавець установив іншу модель:

ч. 3 ст. 190 = шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, яке водночас завдало значної шкоди потерпілому.

«В умовах воєнного стану» ≠ «з використанням умов воєнного стану»

Це одна з найважливіших практичних позицій Верховного Суду.

Об'єднана палата ККС ВС у постанові від **15 січня 2024 р. у справі № 722/594/22** розмежувала:

- **«вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану»** – кваліфікуюча ознака відповідного складу;
- **«вчинення з використанням умов воєнного стану»** – обставина, що обтяжує покарання за ст. 67 КК.

Для застосування, наприклад, ч. 4 ст. 185 **не потрібно доводити**, що винний спеціально використав:

- бойові дії;
- евакуацію;
- відсутність власника;
- ослаблення охорони;
- паніку чи інші наслідки війни.

Достатньо, що кримінальне правопорушення вчинене **на території, де введено воєнний або надзвичайний стан, у період його дії**.

Воєнний стан і «мародерство»

Не слід автоматично називати будь-яку крадіжку під час воєнного стану **мародерством**.

Мародерство у вузькому кримінально-правовому значенні передбачене **ст. 432 КК** і має іншу конструкцію – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених.

Тому:

звичайна крадіжка під час воєнного стану → ст. 185 з відповідною кваліфікуючою ознакою;

спеціальне військове мародерство → ст. 432.

Ознаки, які не можна механічно переносити між статтями

Кваліфікуючі ознаки у розділі VI **не є універсальними**.

Наприклад:

- значна шкода прямо визначена для ст. 185, 186, 189, 190;
- великі розміри – для ст. 185–191, 194;
- особливо великі – для ст. 185–187, 189–191, 194;
- воєнний або надзвичайний стан передбачений не однаково в усіх складах;

- проникнення є типовим для ст. 185–187, але не є загальною ознакою всіх майнових правопорушень.

Тому в кожній задачі потрібно **звіряти конкретну диспозицію та частину статті**.

Загальна матриця основних кваліфікуючих ознак

Ознака	**Основне значення**
Чуже майно	винний не має дійсного чи уявного права на нього
Повторність	спеціальне правило примітки до ст. 185
Попередня змова групи	попередня домовленість про спільне вчинення
Організована група	стійке організоване об'єднання
Проникнення	незаконне вторгнення до житла, приміщення чи сховища для заволодіння майном
Значна шкода	100–250 НМДГ + матеріальний стан потерпілого
Великий розмір	250+ НМДГ
Особливо великий розмір	600+ НМДГ
Воєнний/надзвичайний стан	спеціальна кваліфікуюча ознака лише там, де прямо передбачена

Базова матриця 185 ↔ 186 ↔ 187 ↔ 189

Стаття	**Спосіб посягання**	**Основний критерій**
ст. 185	таємне викрадення	винний діє **таємно**
ст. 186	відкрите викрадення	винний усвідомлює **відкритий характер** заволодіння
ст. 187	напад	**небезпечне насильство або погроза ним** + мета заволодіння
ст. 189	вимога передачі майна/права/майнових дій	**погроза спрямована у майбутнє**, майно вимагають передати

Кваліфікаційний алгоритм

При розв'язанні задачі щодо майнового посягання доцільно послідовно встановити:

- **Що є предметом посягання?**
  - майно;
  - право на майно;
  - майнова вигода;
  - інший майновий інтерес.
- **Чи є це майно чужим для винного?**

- якщо існує дійсне або уявне право → перевіряємо іншу кваліфікацію.

- **Яким способом діє винний?**
  - таємно → ст. 185;
  - відкрито → ст. 186;
  - напад із небезпечним насильством → ст. 187;
  - висуває вимогу під погрозою → ст. 189;
  - обманює потерпілого, який сам передає майно → ст. 190;
  - обертає на свою користь ввірене майно → ст. 191.
- **Чи є повторність?**
  - перевірити спеціальну примітку до ст. 185.
- **Чи діяло кілька осіб?**
  - встановити попередню змову або організовану групу.
- **Чи було проникнення?**
  - встановити вид об'єкта та незаконний характер доступу.
- **Який розмір шкоди?**
  - значна;
  - велика;
  - особливо велика.
- **Який рік вчинення?**
  - для визначення вартісних порогів використовуємо розрахунковий НМДГ саме на цей рік.
- **Чи діяв воєнний або надзвичайний стан?**
  - перевірити, чи передбачена ця ознака конкретною статтею;
  - не вимагати доказу спеціального «використання» умов війни, якщо диспозиція говорить лише «в умовах».

Короткий підсумок

Для більшості майнових кримінальних правопорушень вихідною ознакою є **чуже майно**, тобто майно, щодо якого винний не має дійсного або уявного права. Верховний Суд у 2026 р. знову підтвердив це правило щодо крадіжки.

Основні загальні кваліфікуючі конструкції:

повторність – спеціально визначена приміткою до ст. 185;

попередня змова групи – попередня домовленість кількох співвиконавців;

проникнення – незаконне вторгнення до житла, приміщення чи сховища з відповідним умислом;

значна шкода – 100–250 НМДГ + матеріальне становище потерпілого;

великий розмір – 250+ НМДГ;

особливо великий – 600+ НМДГ.

У **2026 році** один розрахунковий НМДГ для кваліфікації становить **1664 грн**, тому орієнтири становлять:

100 НМДГ – 166 400 грн;

250 НМДГ – 416 000 грн;

600 НМДГ – 998 400 грн.

Щодо воєнного стану ключова позиція ОП ККС ВС:

«вчинено в умовах воєнного стану» не означає, що потрібно доводити спеціальне використання війни; достатньо факту вчинення діяння в період і на території дії такого режиму, якщо ця кваліфікуюча ознака передбачена відповідною статтею.

Крадіжка: таємність викрадення, момент закінчення, переростання крадіжки у грабіж

Нормативна основа: ст. 185 КК України.

Крадіжкою є **таємне викрадення чужого майна**. Саме **таємний спосіб заволодіння** є головною ознакою, що відмежовує крадіжку від грабежу. Чинна редакція ст. 185 також передбачає кваліфіковані склади за повторністю, попередньою змовою групи осіб, проникненням, значною шкодою, великим чи особливо великим розміром, вчиненням в умовах воєнного або надзвичайного стану та організованою групою.

Основна формула:

чуже майно + протиправне вилучення + таємний спосіб → ст. 185 КК.

Об'єкт і предмет

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності**.

Предметом крадіжки є **чуже майно**, тобто майно, щодо якого винний не має права вільно ним розпоряджатися.

Для крадіжки характерне фактичне **вилучення майна зі сфери володіння власника або іншого законного володільця і встановлення над ним фактичного контролю винного**.

Якщо особа має дійсне або уявне право на відповідне майно, необхідно перевіряти, чи взагалі є ознаки викрадення.

Таємність як визначальна ознака

Верховний Суд традиційно розрізняє **об'єктивний і суб'єктивний критерії таємності**, причому вирішальним є саме суб'єктивний критерій – **як сам винний оцінював обстановку**.

Викрадення є таємним, коли винний вважає, що діє:

- за відсутності власника чи інших осіб;
- непомітно для присутніх;
- у присутності осіб, які не усвідомлюють факту викрадення;
- у присутності осіб, щодо яких він розраховує, що вони не сприймають його поведінку як протиправне заволодіння майном.

Тому визначальне питання:

чи вважав винний, що заволодіває майном непомітно для осіб, здатних усвідомити характер його дій?

Об’єктивний критерій

Він характеризує фактичну обстановку.

Таємність може мати місце, якщо викрадення здійснюється:

- за відсутності власника;
- за відсутності сторонніх осіб;
- коли присутні особи не бачать дій винного;
- коли бачать фізичне вилучення речі, але не розуміють його протиправного характеру.

Наприклад, стороння особа може помилково вважати, що винний забирає власну річ.

Суб’єктивний критерій

Це **усвідомлення винним таємності своїх дій**.

Верховний Суд прямо наголошує, що саме цей критерій має визначальне значення для розмежування крадіжки і грабежу.

Отже, якщо винний помилково думає, що його ніхто не бачить, хоча за ним фактично спостерігають, викрадення може залишатися **крадіжкою**.

Формула:

об’єктивно бачать, але винний переконаний, що діє непомітно → таємність може зберігатися.

Присутність інших осіб не виключає крадіжки автоматично

Крадіжка можлива і в присутності людей.

Важливо не те, **чи фізично хтось був поруч**, а:

- чи усвідомлював він характер дій винного;
- чи знав про це винний.

Наприклад, викрадення може залишатися таємним, якщо:

- потерпілий спить;
- особа перебуває у стані, що не дозволяє усвідомлювати подію;
- присутні сприймають дії як правомірні;
- винний переконаний, що за його діями ніхто не спостерігає.

Якщо винного бачить співучасник

Очевидно, присутність співучасника не робить викрадення відкритим.

Так само визначальною не є присутність особи, яка за обставинами не здатна усвідомити протиправний характер дій.

Таємність ⇔ відкритість

Крадіжка – ст. 185:

винний вважає, що діє **таємно**.

Грабіж – ст. 186:

винний усвідомлює, що потерпілий або інші особи:

- бачать його дії;
- розуміють їх протиправність,

але, незважаючи на це, він **продовжує заволодіння майном відкрито**.

Отже:

критерій 185 ⇔ 186 = усвідомлення винним того, що його викрито.

Момент закінчення крадіжки

Крадіжка не завжди є закінченою вже в момент фізичного доторкання до речі або її переміщення.

Верховний Суд виходить із того, що крадіжка закінчена з моменту, коли винний:

- протиправно вилучив майно;
- і отримав **реальну можливість ним розпоряджатися або користуватися**.

Формула:

вилучив + отримав реальну можливість розпорядитися → закінчена крадіжка.

Реальна можливість розпорядитися

Не потрібно, щоб винний фактично:

- продав майно;
- використав його;
- подарував;
- сховав;
- спожив.

Достатньо, щоб у нього з'явилася **реальна початкова можливість діяти з майном на власний розсуд**.

Замах на крадіжку

Якщо особа вже почала безпосередньо вилучати майно, але не отримала реальної можливості ним розпорядитися з причин, що не залежали від її волі, можливий **замах на крадіжку**.

Наприклад:

- винного затримали одразу під час вилучення;
- він не зміг винести майно із зони фактичного контролю власника;
- заволодіння було негайно припинене до набуття реальної можливості розпорядження.

Однак сама фізична відстань від місця викрадення не є універсальним критерієм: потрібно оцінити, **чи реально винний уже встановив достатній фактичний контроль над майном**.

Перероstання крадіжки у грабіж

Це одна з найважливіших кваліфікаційних конструкцій.

Верховний Суд прямо сформулював:

якщо дії розпочаті як крадіжка, але були виявлені потерпілим чи іншими особами і, незважаючи на це, винний продовжив заволодіння майном, вони переростають у грабіж.

Отже, необхідна послідовність:

почав таємно → був викритий → усвідомив викриття → продовжив заволодіння → ст. 186.

Коли саме відбувається переростання

Ключовий момент – коли винний **усвідомив, що його дії стали очевидними для інших**, але не припинив посягання.

Сам факт того, що хтось побачив викрадення, ще недостатній.

Потрібно, щоб сам винний **зрозумів це**.

Приклад із практики Верховного Суду

ВС визнав переростання крадіжки у грабіж у ситуації, коли винний:

- розбив скло автомобіля;
- заволодів сумкою;
- спрацювала сигналізація;
- було очевидно, що на дії повинні відреагувати власник та інші особи;
- винний це усвідомлював;
- однак продовжив заволодіння та намагався втекти з майном.

Тобто таємний характер поведінки був втрачений **ще в процесі реалізації умислу**.

Коли переростання у грабіж немає

Не кожне виявлення винного після крадіжки змінює кваліфікацію.

Якщо крадіжка **вже закінчена**, тобто винний отримав реальну можливість розпорядитися майном, а лише після цього його виявили, первинне викрадення не перетворюється заднім числом на грабіж.

Тому потрібно встановити:

чи було викриття до завершення заволодіння майном, чи вже після закінченої крадіжки.

Виявили під час втечі

Сам факт втечі з викраденим майном не дає автоматичної відповіді.

Потрібно встановити:

- чи винний уже отримав реальну можливість розпорядитися майном;
- чи він ще перебував у безпосередньому процесі заволодіння;
- коли саме усвідомив, що його викрито.

Якщо після викриття винний залишає майно

Якщо особа:

- почала таємне викрадення;
- була викрита;

- після цього **припинила заволодіння і залишила майно**,

підстав автоматично вважати дії закінченим грабежем немає.

Кваліфікація залежить від того:

- якої стадії досягло первинне посягання;
- чи була вже закінчена крадіжка;
- чи залишилося діяння замахом.

Якщо після викриття продовжує

Якщо винний розуміє, що його бачать, але:

- продовжує вилучати річ;
- утримує її;
- намагається завершити заволодіння,

таємність припиняється і посягання набуває ознак **відкритого викрадення**.

Насильство після викриття

Якщо після викриття винний застосовує насильство, необхідно встановити:

- його характер;
- мету застосування.

Якщо він застосовує насильство, **щоб продовжити заволодіння або утримати майно**, кваліфікація може перейти:

- у **ч. 2 ст. 186**, якщо насильство не є небезпечним для життя чи здоров'я;
- у **ст. 187**, якщо застосоване небезпечне насильство або погроза ним і наявні ознаки розбою.

Тому переростання можливе за схемою:

крадіжка → грабіж → за певних умов розбій.

Суб'єктивна сторона

Крадіжка вчиняється **умисно**.

Винний:

- усвідомлює, що майно чуже;
- усвідомлює протиправність його вилучення;
- прагне встановити над ним фактичний контроль;
- при цьому вважає спосіб заволодіння **таємним**.

Важливо, що чинна диспозиція ст. 185 **не називає корисливий мотив або корисливу мету обов'язковими ознаками**.

ККС ВС прямо зазначив, що крадіжка залишається крадіжкою незалежно від того, чи винний діяв:

- для власного збагачення;
- з помсти;
- з іншого мотиву,

якщо наявні передбачені ст. 185 об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

Суб'єкт

Суб'єкт крадіжки – фізична осудна особа, яка досягла **14-річного віку**.

Стаття 185 належить до складів, за які відповідно до ч. 2 ст. 22 КК відповідальність настає з 14 років.

Кваліфікуючі ознаки ст. 185 КК

Частина 1 – проста крадіжка:

таємне викрадення чужого майна.

Частина 2:

- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб.

Частина 3:

- з проникненням у житло;
- інше приміщення;
- сховище;
- або якщо завдано значної шкоди потерпілому.

Частина 4:

- у великих розмірах;
- або **в умовах воєнного чи надзвичайного стану**.

Частина 5:

- в особливо великих розмірах;
- або організованою групою.

Крадіжка в умовах воєнного стану

Для ч. 4 ст. 185 достатньо, щоб крадіжку було вчинено **в умовах дії воєнного або надзвичайного стану**.

Не потрібно доводити, що особа спеціально використала:

- бойові дії;
- евакуацію;
- відсутність власника;
- ослаблення охорони.

Це окрема законодавча кваліфікуюча ознака ст. 185.

Крадіжка ↔ дрібне викрадення

Не кожне таємне заволодіння майном є кримінальним правопорушенням за ст. 185.

Необхідно враховувати **вартість викраденого і правила про дрібне викрадення чужого майна**, передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

Тому у кваліфікаційній задачі завжди потрібно встановити **вартість предмета посягання на момент вчинення діяння**.

Ст. 185 ↔ ст. 186 КК

Ознака	**Крадіжка – ст. 185**	**Грабіж – ст. 186**
Спосіб	**таємний**	**відкритий**
Ставлення винного до очевидців	вважає, що діє непомітно	усвідомлює, що його дії бачать і розуміють
Реакція після викриття	припиняє або не усвідомлює викриття	**продовжує заволодіння**
Момент закінчення	реальна можливість розпорядитися майном	та сама базова логіка

Ст. 185 ↔ ст. 187 КК

Ст. 185:

таємне викрадення без конструктивного небезпечного насильства.

Ст. 187:

напад із метою заволодіння майном, поєднаний із:

- насильством, небезпечним для життя чи здоров'я;
- або погрозою такого насильства.

Крім того, розбій має **усічений склад** і закінчується раніше, ніж крадіжка чи грабіж.

Схема переростання майнового посягання

Особа починає таємно вилучати майно

↓

її не викрито → ст. 185

її викрито, але вона про це не знає → таємний характер може зберігатися → **ст. 185**

її викрито, вона це усвідомила і продовжила заволодіння → ст. 186

після викриття для заволодіння застосовано ненебезпечне насильство → ч. 2 ст. 186

застосовано небезпечне насильство / погрозу ним за наявності ознак нападу → перевіряємо **ст. 187**.

Кваліфікаційний алгоритм

При можливій крадіжці необхідно встановити:

- **Чи є майно чужим?**
- **Чи мало місце його протиправне вилучення?**
- **Як винний сприймав спосіб заволодіння?**
    - вважав, що діє непомітно → ст. 185;

    - знав, що його бачать і розуміють протиправність → ст. 186.
- **Чи був винний викритий у процесі викрадення?**
    - ні → крадіжка;
    - так → встановлюємо, чи він усвідомив викриття.
- **Що він зробив після викриття?**
    - припинив → оцінюємо стадію крадіжки;
    - продовжив → можливе переростання у грабіж.
- **Чи застосовував насильство?**
    - ненебезпечне → перевіряємо ч. 2 ст. 186;
    - небезпечне → перевіряємо ст. 187.
- **Чи отримав реальну можливість розпорядитися майном?**
    - так → закінчене викрадення;
    - ні → можливий замах.
- **Чи наявні кваліфікуючі ознаки:**
    - повторність;
    - попередня змова;
    - проникнення;
    - значна шкода;
    - великий розмір;
    - воєнний або надзвичайний стан;
    - особливо великий розмір;
    - організована група?

Короткий підсумок

Крадіжка за ст. 185 КК – це таємне викрадення чужого майна. Основним критерієм таємності є **суб'єктивне сприйняття винного**: він вважає, що потерпілий або інші особи не бачать чи не усвідомлюють протиправний характер його дій.

Крадіжка є закінченою, коли після вилучення майна винний отримує **реальну можливість ним користуватися або розпоряджатися**.

Найважливіша конструкція:

почав таємно + викритий + усвідомив це + продовжив заволодіння = крадіжка переростає у грабіж. Саме такий підхід прямо сформульований Верховним Судом.

Головне розмежування:

ст. 185 – винний думає, що діє таємно;

ст. 186 – знає, що діє відкрито;

ст. 187 – напад із небезпечним насильством або погрозою ним.

Грабіж: відкрите викрадення, ненебезпечне насильство та відмежування від крадіжки і розбою

Нормативна основа: ст. 186 КК України.

Грабіж – це **відкрите викрадення чужого майна**.

Визначальною ознакою є те, що винний усвідомлює: потерпілий або інші особи бачать його дії, розуміють їх протиправний характер, але він, **ігноруючи цю обставину, продовжує заволодіння майном**.

Основна формула:

чуже майно + відкрите заволодіння → ст. 186 КК.

Об'єкт і предмет

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності**.

При насильницькому грабежі додатковим об'єктом виступають:

- фізична недоторканність;
- здоров'я;
- особиста свобода потерпілого.

Предмет – **чуже майно**, щодо якого винний не має дійсного чи уявного права.

Відкритий спосіб викрадення

Викрадення є відкритим, якщо воно здійснюється:

- у присутності власника;
- у присутності законного володільця;
- у присутності інших осіб,

які **усвідомлюють факт протиправного заволодіння майном**, і винний це розуміє.

Тому для грабежу необхідні два взаємопов'язані критерії:

об'єктивний: дії сприймаються іншими як протиправне заволодіння;

суб'єктивний: винний усвідомлює, що його дії очевидні для інших.

Саме суб'єктивне усвідомлення відкритості є визначальним для розмежування грабежу і крадіжки.

Самої присутності людей недостатньо

Якщо інші особи:

- фізично присутні;
- бачать певні рухи винного,

але **не усвідомлюють**, що він викрадає чуже майно, відкритий спосіб може бути відсутнім.

Наприклад, вони можуть помилково вважати, що винний забирає власну річ.

Так само, якщо винний переконаний, що його дії залишаються непоміченими, можливе збереження ознак **крадіжки**.

Коли викрадення одразу є грабежем

Грабіж має місце, якщо винний із самого початку:

- діє на очах у потерпілого;

- розуміє, що його дії очевидні;
- не намагається приховати заволодіння;
- свідомо ігнорує можливість протидії.

Типова ситуація:

винний вихоплює річ із рук потерпілого і тікає, усвідомлюючи, що потерпілий бачить викрадення.

Переростання крадіжки у грабіж

Грабіж може виникнути вже **в процесі реалізації первинного умислу на таємне викрадення**.

Якщо особа:

- почала заволодіння таємно;
- була викрита;
- усвідомила викриття;
- але продовжила заволодіння майном,

діяння переростає з крадіжки у **грабіж**.

Верховний Суд прямо підтримує цю конструкцію.

Формула:

почав таємно → викритий → усвідомив → продовжив = ст. 186.

Коли крадіжка не переростає у грабіж

Якщо винного побачили, але він:

- цього не усвідомив;
- продовжував вважати, що діє таємно,

кваліфікація може залишатися за ст. 185.

Так само викриття **після завершення крадіжки** не перетворює її заднім числом на грабіж.

Момент закінчення

Як і крадіжка, грабіж є закінченим, коли винний:

- фактично вилучив майно;
- отримав **реальну можливість користуватися або розпоряджатися ним на власний розсуд**.

Не потрібно, щоб він фактично:

- продав майно;
- приховав його;
- спожив;
- передав іншій особі.

Якщо реальної можливості розпорядитися майном ще не було і заволодіння припинено з незалежних від винного причин, можливий **замах на грабіж**.

Вихоплення речі

Саме вихоплення речі з рук, сумки чи одягу потерпілого найчастіше утворює **відкрите викрадення**.

Але необхідно оцінювати, чи застосовувалося при цьому насильство.

Якщо фізичний вплив був спрямований **лише на вилучення речі**, а не на подолання опору потерпілого, це може залишатися простим грабежем.

Якщо ж застосовується насильство до потерпілого для заволодіння майном або його утримання – перевіряється **ч. 2 ст. 186** або ст. 187 залежно від небезпечності насильства.

Насильницький грабіж – ч. 2 ст. 186 КК

Частина 2 охоплює грабіж, поєднаний із:

- **насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого**;
- або **погрозою застосування такого насильства**.

Саме характер насильства є основним критерієм розмежування насильницького грабежу та розбою.

Не небезпечне насильство

До такого насильства належать дії, які:

- завдають фізичного болю;
- обмежують свободу;
- долають опір;
- але **не створюють реальної небезпеки для життя або здоров'я**.

Залежно від конкретних обставин це можуть бути:

- удари без наслідків, небезпечних для здоров'я;
- поштовхи;
- викручування рук;
- зв'язування;
- короткочасне незаконне утримання;
- інші способи фізичного впливу, які не досягають рівня небезпечного насильства.

Погроза не небезпечним насильством

Погроза має бути:

- реальною;
- сприйматися потерпілим як така, що може бути негайно реалізована;
- спрямованою на подолання опору або забезпечення заволодіння майном.

Якщо погроза стосується **небезпечного для життя чи здоров'я насильства**, необхідно перевіряти ст. 187.

Мета насильства

Для ч. 2 ст. 186 насильство має функціонально бути пов'язане з майновим посяганням.

Воно може застосовуватися:

- для заволодіння майном;
- для подолання опору;
- для утримання вже вилученого майна;
- для забезпечення втечі з ним, якщо заволодіння ще триває.

Якщо насильство застосоване вже після закінченого викрадення **лише для уникнення затримання**, без мети утримати майно, питання кваліфікації вирішується окремо; саме по собі таке насильство не завжди перетворює попереднє викрадення на насильницький грабіж.

Не небезпечне насильство ↔ небезпечне насильство

Ч. 2 ст. 186:

насильство **небезпечним для життя чи здоров'я не є**.

Ст. 187:

насильство:

- є небезпечним для життя чи здоров'я;
- або має місце погроза негайного застосування такого насильства.

Тому при кваліфікації необхідно встановити **не кількість ударів**, а об'єктивну небезпечність конкретного впливу.

Насильство, небезпечне для здоров'я

До небезпечного насильства для цілей розмежування з розбоєм традиційно відносять, зокрема, насильство, яке:

- спричинило легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я чи незначною стійкою втратою працездатності;
- спричинило середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження;
- у момент застосування створювало реальну небезпеку для життя чи здоров'я, навіть якщо тяжких наслідків фактично не настало.

Суб'єктивна сторона

Грабіж вчиняється **умисно**.

Винний:

- усвідомлює, що майно чуже;
- усвідомлює протиправність заволодіння;
- усвідомлює, що діє **відкрито**;
- бажає заволодіти майном.

Для насильницького грабежу умислом охоплюється також застосування чи погроза застосування не небезпечного насильства.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **14 років**.

Стаття 186 включена до переліку кримінальних правопорушень, за які відповідальність настає з 14 років.

Кваліфікуючі ознаки ст. 186 КК

Частина 1:

відкрите викрадення чужого майна.

Частина 2:

- насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я;
- погроза такого насильства;
- повторність;
- попередня змова групи осіб.

Частина 3:

- проникнення у житло;
- інше приміщення;
- сховище;
- значна шкода потерпілому.

Частина 4:

- великий розмір;
- або **вчинення в умовах воєнного чи надзвичайного стану**.

Частина 5:

- особливо великий розмір;
- організована група.

Проникнення при грабежі

Для кваліфікації за ч. 3 необхідно встановити, що винний **незаконно проник** до:

- житла;
- іншого приміщення;
- сховища

з умислом на заволодіння майном.

Якщо особа потрапила всередину **законно**, а умисел на відкрите викрадення виник уже після цього, кваліфікуюча ознака проникнення може бути відсутньою.

Грабіж в умовах воєнного або надзвичайного стану

Частина 4 ст. 186 прямо передбачає цю кваліфікуючу ознаку.

За правовою позицією ОП ККС ВС щодо аналогічної конструкції майнових складів, не потрібно доводити, що особа **спеціально використала** воєнний стан.

Вирішальним є вчинення кримінального правопорушення **в умовах дії такого правового режиму**.

Ст. 186 ↔ ст. 185 КК

Основний критерій – **спосіб викрадення**.

Ознака	ст. 185	ст. 186
Спосіб	таємний	**відкритий**
Потерпілий бачить	не обов'язково	може бачити
Потерпілий усвідомлює протиправність	не має вирішального значення, якщо винний думає, що діє таємно	**так, і винний це усвідомлює**
Реакція винного після викриття	припиняє або не усвідомлює викриття	**продовжує заволодіння**

Формула:

«думаю, що мене не бачать» → 185;

«знаю, що мене бачать, але все одно забираю» → 186.

Ст. 186 ↔ ст. 187 КК

Це ключове розмежування за характером насильства.

Ознака	Насильницький грабіж – ч. 2 ст. 186	Розбій – ст. 187
Основна дія	відкрите викрадення	**напад**
Насильство	**ненебезпечне**	**небезпечне для життя чи здоров'я**
Погроза	ненебезпечним насильством	**небезпечним насильством**
Момент закінчення	коли з'явилася реальна можливість розпорядитися майном	**з моменту нападу**
Фактичне заволодіння майном	потрібне для закінченого складу	**не потрібне**

Отже:

штовхнув, викрутив руку, заподіяв біль без небезпечної шкоди → ч. 2 ст. 186;

душив, застосував ніж, небезпечне побиття чи погрожував негайним небезпечним насильством → перевіряємо ст. 187.

Переростання грабежу у розбій

Якщо винний:

- почав відкрите викрадення;
- зустрів опір;
- для продовження заволодіння застосував **небезпечне для життя чи здоров'я насильство або погрозу ним**,

посягання може перерости у **розбій**.

Формула:

грабіж + небезпечне насильство для заволодіння/утримання майна → ст. 187.

Водночас необхідно враховувати конструкцію розбою як **нападу**, а не механічно кваліфікувати будь-яке небезпечне насильство після викрадення як ст. 187.

Насильство для утримання майна

Якщо особа після відкритого вилучення речі застосовує ненебезпечне насильство саме для того, щоб:

- не повернути майно;
- подолати спробу потерпілого відібрати його;

це може охоплюватися **ч. 2 ст. 186**.

Якщо насильство набуває небезпечного характеру, необхідно перевіряти **ст. 187**.

Насильство лише для втечі

Якщо заволодіння вже повністю закінчене, а насильство застосоване:

- не для збереження майна;
- а виключно для уникнення затримання,

таке насильство може потребувати **самостійної кримінально-правової оцінки** і не обов'язково змінює первинну кваліфікацію майнового посягання.

Це одна з важливих меж у кваліфікаційних задачах.

Базова матриця 185 ↔ 186 ↔ 187

Стаття	Ключовий спосіб	Насильство	Момент закінчення
185	таємне викрадення	не конструктивне	можливість розпорядитися майном
186 ч. 1	**відкрите викрадення**	немає	можливість розпорядитися майном
186 ч. 2	відкрите викрадення	**ненебезпечне**	можливість розпорядитися майном
187	**напад**	**небезпечне / погроза ним**	**момент нападу**

Кваліфікаційний алгоритм

При відкритому заволодінні майном необхідно встановити:

- **Чи усвідомлює винний, що його бачать і розуміють характер дій?**
  - ні → перевіряємо ст. 185;
  - так → можлива ст. 186.
- **Чи почалося діяння таємно?**
  - якщо так, встановлюємо момент викриття;
  - якщо після усвідомлення викриття заволодіння продовжено → переростання у грабіж.
- **Чи застосовувалося насильство?**

- ні → ч. 1 ст. 186;
- так → визначаємо небезпечність.

- **Насильство небезпечне для життя чи здоров'я?**
  - ні → ч. 2 ст. 186;
  - так → перевіряємо ст. 187.
- **З якою метою застосовано насильство?**
  - заволодіти майном;
  - утримати майно;
  - чи лише уникнути затримання після завершеного викрадення.
- **Чи отримав винний реальну можливість розпорядитися майном?**
  - так → грабіж закінчений;
  - ні → можливий замах.
- **Чи є кваліфікуючі ознаки:**
  - повторність;
  - попередня змова;
  - проникнення;
  - значна шкода;
  - великий розмір;
  - воєнний чи надзвичайний стан;
  - особливо великий розмір;
  - організована група?

Короткий підсумок

Грабіж за ст. 186 КК – це відкрите викрадення чужого майна.

Відкритість означає, що винний **усвідомлює очевидність своїх дій для потерпілого або інших осіб і, незважаючи на це, продовжує заволодіння**.

Основна межа:

таємно → ст. 185;

відкрито → ст. 186.

Якщо грабіж поєднаний із насильством, вирішальним стає його характер:

ненебезпечне насильство або погроза ним → ч. 2 ст. 186;

небезпечне насильство або погроза ним у конструкції нападу → ст. 187.

Грабіж, на відміну від розбою, закінчується тоді, коли винний отримує **реальну можливість користуватися або розпоряджатися викраденим майном**.

Основна формула для ЄДКІ:

185 – таємно;

186 – відкрито;

186 ч. 2 – відкрито + ненебезпечне насильство;

187 – напад + небезпечне насильство або погроза ним.

Розбій: напад, небезпечне насильство або його погроза, усічений склад; відмежування від насильницького грабежу

Нормативна основа: ст. 187 КК України.

Розбій – це **напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства**.

Основна формула:

напад + мета заволодіння чужим майном + небезпечне насильство або погроза ним → ст. 187 КК.

Розбій істотно відрізняється від крадіжки і грабежу конструкцією моменту закінчення: **фактичне заволодіння майном для закінченого складу не потрібне**.

Об'єкт кримінального правопорушення

Розбій є **двооб'єктним кримінальним правопорушенням**.

Основними безпосередніми об'єктами є:

- **право власності**;
- **життя або здоров'я особи**, яка зазнала нападу.

Саме поєднання майнового посягання з небезпечним насильством пояснює підвищену суспільну небезпечність розбою порівняно з крадіжкою та грабежем.

Предмет

Предметом є **чуже майно**, на заволодіння яким спрямований напад.

Через усічену конструкцію складу для закінченого розбою не потрібно, щоб майно:

- фактично було вилучене;
- перейшло під контроль винного;
- мало точно встановлену вартість, якщо розмір не є кваліфікуючою ознакою.

ККС ВС у справі № 161/12878/19 підкреслив: для основного складу розбою встановлення вартості майна не є необхідним для констатації закінченого правопорушення, оскільки воно завершене вже з моменту відповідного нападу.

Напад

Напад – це активна агресивна поведінка щодо особи, безпосередньо спрямована на подолання її волі або створення реальної загрози її життю чи здоров'ю з метою заволодіння майном.

Напад може бути:

- раптовим;
- відкритим;
- за певних обставин – несподіваним для потерпілого.

Для кваліфікації важливий не формальний спосіб наближення до потерпілого, а **поєднання майнової мети з небезпечним насильницьким впливом**.

Напад не обов'язково означає фізичний удар

Розбій можливий і без фактичного заподіяння тілесних ушкоджень.

Достатньою може бути **погроза негайного застосування небезпечного насильства**.

Наприклад, демонстрація ножа потерпілому як реальної загрози його застосування може утворювати розбій, навіть якщо винний не висловлює погроз словами і фактично не завдає удару.

Саме такий підхід ККС ВС застосував у справі № 706/882/19: демонстрація ножа, яку потерпіла об'єктивно сприйняла як реальну загрозу, була достатньою для кваліфікації за ст. 187.

Спеціальна мета

Для розбою обов'язковою є **мета заволодіння чужим майном**.

На відміну від ст. 185 і 186, у диспозиції ст. 187 ця мета прямо закріплена законодавцем.

Тому небезпечне насильство саме по собі не утворює розбою.

Потрібно довести:

насильницький напад був здійснений саме для заволодіння чужим майном.

Якщо умисел на заволодіння майном виник **лише після завершення самостійного насильницького конфлікту**, необхідно вирішувати питання про сукупність відповідного кримінального правопорушення проти життя чи здоров'я та окремого майнового посягання.

Насильство, небезпечне для життя чи здоров'я

Це головний критерій розмежування розбою та насильницького грабежу.

Небезпечним є насильство, яке:

- фактично завдало шкоди здоров'ю відповідного рівня;
- або **в момент застосування створювало реальну небезпеку для життя чи здоров'я**, навіть якщо тяжчий результат не настав.

До нього залежно від обставин можуть належати:

- заподіяння легкого тілесного ушкодження з короткочасним розладом здоров'я або незначною стійкою втратою працездатності;
- середньої тяжкості тілесне ушкодження;
- тяжке тілесне ушкодження;
- душіння;
- застосування зброї;
- інші способи, які об'єктивно створюють небезпеку для життя чи здоров'я.

Небезпечність оцінюється за конкретними обставинами

Не можна виходити лише з назви використаного предмета або способу.

Наприклад, застосування газового балончика **не є автоматично розбоєм**.

У практиці ККС ВС 2024 р. наголошено: необхідно встановити, який саме газ використано, його властивості, наслідки для потерпілого або реальну здатність створити небезпеку для життя чи здоров'я. Якщо доведено лише тимчасову втрату можливості чітко бачити без

підтвердження небезпечності для здоров'я, підстав для ст. 187 може не бути; тоді слід перевіряти ч. 2 ст. 186.

Отже:

засіб сам по собі ≠ автоматична кваліфікація;

вирішальне значення має реальна небезпечність конкретного впливу.

Погроза небезпечним насильством

Альтернативою фактичному насильству є **погроза його застосування**.

Погроза повинна за конкретних обставин сприйматися як загроза саме такого насильства, яке є **небезпечним для життя чи здоров'я**.

Вона може виражатися:

- словами;
- жестами;
- демонстрацією зброї;
- приставленням ножа;
- демонстрацією іншого предмета як засобу заподіяння небезпечної шкоди;
- іншою поведінкою.

Вербальне формулювання на кшталт «я тебе вб'ю» **не є обов'язковим**.

Реальність погрози

ККС ВС виходить із того, що при розбої важливе значення має **сприйняття погрози потерпілим у конкретній ситуації**.

Тому навіть демонстрація предмета, який насправді:

- є макетом;
- несправною зброєю;
- об'єктивно не придатний для заподіяння відповідної шкоди,

може утворювати погрозу небезпечним насильством, якщо:

- винний використовує його як засіб залякування;
- потерпілий сприймає погрозу як реальну небезпеку для життя чи здоров'я.

ККС ВС наголошував, що для кваліфікації розбою не є вирішальним, чи мав винний намір фактично реалізувати таку погрозу.

Момент закінчення – усічений склад

Розбій має **усічений склад**.

Він є закінченим **з моменту нападу**, поєднаного:

- з небезпечним насильством;
- або з погрозою негайного застосування такого насильства,

за умови мети заволодіння чужим майном.

Фактичне заволодіння майном **не потрібне**.

ККС ВС неодноразово підтверджував:

розбій завершений з моменту відповідного нападу незалежно від того, чи вдалося винному отримати майно.

Наслідок для кваліфікації

Наприклад:

винний приставив ніж до потерпілого та зажадав передати телефон, але потерпілий:

- утік;
- відбився;
- отримав допомогу;
- майно не передав.

За наявності інших ознак це вже **закінчений розбій**, а не замах.

Саме цим ст. 187 принципово відрізняється від крадіжки та грабежу.

Чи можливий замах на розбій

Так, але через усічену конструкцію сфера замаху є значно вужчою.

Замах можливий, якщо особа вже безпосередньо приступила до реалізації умислу на розбій, але **сам напад із небезпечним насильством чи відповідною погрозою ще не був доведений до конструктивного моменту закінчення** з причин, що не залежали від її волі.

Щойно відповідний напад відбувся – розбій закінчений.

Суб'єктивна сторона

Вина – **прямий умисел**.

Винний:

- усвідомлює суспільно небезпечний характер нападу;
- усвідомлює небезпечність насильства або відповідної погрози;
- бажає здійснити напад;
- діє зі спеціальною **метою заволодіння чужим майном**.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **14 років**.

Стаття 187 належить до кримінальних правопорушень, за які відповідальність відповідно до ч. 2 ст. 22 КК настає з 14 років.

Кваліфікуючі ознаки – ч. 2 ст. 187 КК

Частина 2 передбачає розбій:

- **за попередньою змовою групою осіб**;
- або вчинений особою, яка раніше вчинила **розбій або бандитизм**.

Це важлива особливість.

На відміну від крадіжки, грабежу та деяких інших майнових складів, ч. 2 ст. 187 **не використовує загальну кваліфікуючу ознаку «повторно»**.

Закон спеціально називає попереднє:

- вчинення розбою;
- або бандитизму.

Тому не слід механічно переносити на ст. 187 спеціальне правило повторності з примітки до ст. 185.

Розбій із проникненням – ч. 3 ст. 187 КК

Частина 3 передбачає розбій, поєднаний із проникненням у:

- **житло**;
- **інше приміщення**;
- **сховище**.

Для цієї ознаки необхідно встановити незаконне проникнення з відповідною майновою спрямованістю.

Проникнення може здійснюватися через потерпілого

Цікавий підхід ККС ВС сформульовано у справі № 629/7158/18.

Якщо винний під погрозою небезпечного насильства змушує особу, яка має законний доступ до приміщення чи сховища:

- відкрити його;
- забезпечити доступ до майна,

і таким способом фактично використовує потерпілого як засіб подолання перешкоди, це може визнаватися **розбоєм із проникненням**.

Особливо кваліфікований розбій – ч. 4 ст. 187 КК

Частина 4 охоплює розбій:

- **спрямований на заволодіння майном у великих розмірах**;
- **спрямований на заволодіння майном в особливо великих розмірах**;
- вчинений **організованою групою**;
- вчинений **в умовах воєнного або надзвичайного стану**;
- поєднаний із **заподіянням тяжких тілесних ушкоджень**.

«Спрямований на заволодіння» великим розміром

Для розбою ця ознака сформульована особливо.

Через усічений склад закон говорить не обов'язково про фактичне заволодіння майном великої чи особливо великої вартості, а про розбій, **спрямований на заволодіння** ним.

Отже, якщо винний нападає з наміром заволодіти майном у великому розмірі, але фактично нічого не отримує, це не виключає відповідної кваліфікуючої ознаки, якщо спрямованість умислу належно доведена.

Розбій в умовах воєнного або надзвичайного стану

Частина 4 прямо включає цю ознаку.

Як і щодо інших майнових складів, не потрібно доводити, що винний спеціально **використовував обставини війни**.

Для відповідної кваліфікації має значення вчинення розбою **в умовах чинного правового режиму воєнного або надзвичайного стану**.

Тяжке тілесне ушкодження

Якщо в процесі розбою потерпілому заподіяно **тяжке тілесне ушкодження**, застосовується ч. 4 ст. 187.

У такому випадку заподіяння тяжкого тілесного ушкодження як конструктивна ознака кваліфікованого розбою за загальним правилом охоплюється ч. 4 ст. 187.

Однак якщо наслідком умисної поведінки стає смерть або наявний самостійний умисел на позбавлення життя, необхідно окремо перевіряти норми про кримінальні правопорушення проти життя.

Ст. 187 ↔ ч. 2 ст. 186 КК

Це головне розмежування.

Спільне:

- посягання на чуже майно;
- можливе застосування насильства;
- насильство використовується для заволодіння або утримання майна.

Відмінність – **ступінь небезпечності насильства і конструкція складу**.

Ознака	**Насильницький грабіж – ч. 2 ст. 186**	**Розбій – ст. 187**
Основна дія	відкрите викрадення	**напад**
Насильство	**не є небезпечним** для життя чи здоров'я	**небезпечне** для життя чи здоров'я
Погроза	ненебезпечним насильством	**небезпечним насильством**
Спеціальна мета у диспозиції	не виділена окремо	**мета заволодіння майном**
Момент закінчення	реальна можливість розпорядитися майном	**момент нападу**
Фактичне заволодіння	потрібне для закінченого складу	**не потрібне**

Основна формула:

відкрите заволодіння + ненебезпечне насильство → ч. 2 ст. 186;

напад + небезпечне насильство або погроза ним → ст. 187.

Кількість ударів не визначає кваліфікацію

Не можна виходити з механічної формули:

один удар = грабіж, багато ударів = розбій.

Вирішальним є:

- локалізація ударів;
- їх сила;
- спосіб;

- використані предмети;
- фактичні наслідки;
- реальна небезпека для життя чи здоров'я.

Навіть один вплив може бути небезпечним.

І навпаки, кілька фізичних дій не обов'язково досягають рівня насильства за ст. 187.

Душіння

Душіння є типовим прикладом поведінки, яка залежно від інтенсивності та конкретної ситуації може створювати **реальну небезпеку для життя** навіть без тяжких тілесних наслідків.

Тому для кваліфікації значення має небезпечність способу **в момент його застосування**, а не лише остаточна медична характеристика ушкоджень.

Застосування ножа чи зброї

Якщо ніж, вогнепальна чи інша зброя:

- застосовуються до потерпілого;
- або демонструються як засіб реальної негайної погрози небезпечним насильством,

це типово орієнтує на ст. 187.

Водночас потрібно встановити:

- характер поведінки;
- спрямованість умислу;
- сприйняття погрози потерпілим.

Сам факт наявності ножа в кишені винного **ще не утворює розбою**, якщо він ніяк не використовується під час заволодіння.

Ст. 187 ↔ ст. 189 КК

Розбій необхідно відмежовувати і від вимагання.

Ст. 187:

погроза небезпечним насильством має характер **безпосереднього нападу** і спрямована на негайне заволодіння майном.

Ст. 189:

винний висуває **майнову вимогу**, а погроза за загальним правилом виступає засобом примусу до передачі майна, права на майно або вчинення дій майнового характеру.

Класична формула:

«віддай зараз, інакше негайно застосую небезпечне насильство» в ситуації нападу → ст. 187;

«передай гроші пізніше, інакше я заподію шкоду» → перевіряємо ст. 189.

Переростання грабежу у розбій

Якщо особа:

- розпочала відкрите викрадення;
- зустріла опір;
- для продовження заволодіння або утримання майна переходить до **небезпечного насильства або відповідної погрози**,

діяння може перерости у розбій.

Тобто можлива послідовність:

крадіжка → після викриття грабіж → після застосування небезпечного насильства розбій.

Але для остаточної кваліфікації необхідно встановити, що небезпечне насильство **функціонально пов'язане із заволодінням майном**, а не є самостійною помстою чи насильством після завершеного майнового посягання.

Насильство лише після закінченого викрадення

Якщо майнове посягання вже закінчене, а винний пізніше застосовує небезпечне насильство **виключно з іншою метою**, наприклад:

- помсти;
- уникнення відповідальності;
- опору затриманню,

і воно не спрямоване на заволодіння чи утримання майна в межах відповідного нападу, автоматичної перекваліфікації на розбій немає.

Потрібна самостійна оцінка насильницького діяння.

Базова матриця 185 ↔ 186 ↔ 187 ↔ 189

Стаття	**Модель поведінки**	**Насильство / погроза**	**Момент закінчення**
185	таємне викрадення	не конструктивна ознака	можливість розпорядитися
186	відкрите викрадення	немає або **ненебезпечне**	можливість розпорядитися
187	**напад** із майновою метою	**небезпечне або погроза ним**	**момент нападу**
189	майнова **вимога**	одна з передбачених законом погроз	**момент пред'явлення вимоги з погрозою**

Кваліфікаційний алгоритм

При насильницькому майновому посяганні необхідно встановити:

- **Чи є напад?**
- **Чи спрямований він на заволодіння чужим майном?**
  - якщо ні → ст. 187 відсутня;
  - якщо так → переходимо далі.
- **Чи застосовувалося насильство?**

- ні → можлива інша форма майнового посягання;
- так → визначаємо його небезпечність.

- **Чи було насильство небезпечним для життя або здоров'я в момент застосування?**
  - ні → перевіряємо ч. 2 ст. 186;
  - так → ст. 187.
- **Чи була лише погроза?**
  - встановлюємо, чи сприймалася вона як реальна погроза небезпечним насильством;
  - вербальна форма не є обов'язковою.
- **Чи заволодів винний майном?**
  - для закінченого розбою це значення не має;
  - напад уже робить склад закінченим.
- **Чи діяли кілька осіб за попередньою змовою?**
  - так → ч. 2.
- **Чи винний раніше вчинив розбій або бандитизм?**
  - так → ч. 2.
- **Чи було проникнення у житло, приміщення чи сховище?**
  - так → ч. 3.
- **Чи був умисел спрямований на великий або особливо великий розмір?**
  - так → перевіряємо ч. 4 навіть тоді, коли фактичне заволодіння не відбулося.
- **Чи діяла організована група, воєнний/надзвичайний стан або заподіяно тяжкі тілесні ушкодження?**
  - так → ч. 4.

Короткий підсумок

Розбій за ст. 187 КК – це напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із небезпечним для життя чи здоров'я насильством або погрозою його застосування.

Головна особливість – **усічений склад**:

напад відбувся → розбій закінчений, навіть якщо винний не отримав жодного майна. Цю позицію послідовно підтверджує ККС ВС.

Основна межа з насильницьким грабежем:

ч. 2 ст. 186 – насильство не є небезпечним для життя чи здоров'я;

ст. 187 – насильство небезпечне або існує реальна погроза його застосування.

При цьому небезпечність повинна встановлюватися **за конкретним способом та наслідками впливу**, а не механічно за назвою використаного засобу. Практика ККС ВС щодо газових балончиків добре демонструє це правило.

Кваліфікуюча структура чинної ст. 187:

ч. 2 – попередня змова групи / особа раніше вчинила розбій або бандитизм;

ч. 3 – проникнення;

ч. 4 – спрямованість на великий чи особливо великий розмір / організована група / воєнний чи надзвичайний стан / тяжкі тілесні ушкодження.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

186 ч. 2 = відкрите викрадення + ненебезпечне насильство;

187 = напад + небезпечне насильство або реальна погроза ним;

майно для закінченого розбою отримувати не потрібно.

Вимагання: зміст вимоги і погроз, момент закінчення; відмежування від грабежу та розбою

Нормативна основа: ст. 189 КК України.

Вимаганням є **вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру**, поєднана з однією з передбачених законом погроз.

Основна формула:

майнова вимога + передбачена ст. 189 погроза = вимагання.

Для закінченого складу **не потрібно**, щоб потерпілий виконав вимогу і передав майно.

Об'єкт і предмет посягання

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності та інші майнові права**.

Додатковими об'єктами залежно від способу вимагання можуть бути:

- життя і здоров'я;
- особиста свобода;
- недоторканність приватного життя;
- честь та інші законні інтереси потерпілого і його близьких родичів.

Предмет і зміст вимоги за ст. 189 є ширшими, ніж при класичному викраденні.

Винний може вимагати:

- **чуже майно**;
- **право на майно**;
- **вчинення будь-яких дій майнового характеру**.

Вимога передачі чужого майна

Йдеться про категоричну вимогу передати винному або іншій визначеній ним особі певне майно, наприклад:

- гроші;
- транспортний засіб;
- коштовності;
- інші речі.

Вимога може стосуватися як негайної, так і майбутньої передачі, однак для відмежування від розбою особливо важливо встановити **час, на який спрямована погроза і заволодіння майном**.

Вимога передачі права на майно

Винний може вимагати не саму річ, а набуття юридичного права на неї.

Наприклад:

- переоформити право власності;
- передати корпоративне право;
- оформити право вимоги;
- відмовитися від майнової вимоги на користь винного;
- підписати документ, який створює для винного майнове право.

Тому для ст. 189 фізичне вилучення речі **не є обов'язковим**.

Вимога вчинення дій майнового характеру

Це вимога зробити щось, що має майновий результат на користь винного або іншої особи.

Наприклад:

- безоплатно виконати роботу;
- надати майнову послугу;
- погасити чужий борг;
- відмовитися від боргової вимоги;
- передати майнову вигоду;
- здійснити іншу дію, яка має економічну цінність.

Погроза як обов'язковий спосіб вимагання

Частина 1 ст. 189 передбачає кілька альтернативних видів погроз.

Майнова вимога може бути поєднана з погрозою:

- **насильства** над потерпілим або його близькими родичами;
- **обмеження прав, свобод або законних інтересів** потерпілого чи його близьких родичів;
- **пошкодження або знищення майна** потерпілого, його близьких родичів або майна, яке перебуває в їхньому віданні чи під охороною;
- **розголошення відомостей**, які потерпілий або його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Перелік є законодавчо визначеним, тому для ст. 189 необхідно встановити одну з відповідних форм примусового впливу.

Погроза насильством

За ч. 1 це загальна погроза насильством.

Якщо йдеться про:

- **погрозу вбивством**;
- **погрозу заподіяння тяжких тілесних ушкоджень**,

вчинене утворює кваліфікований склад за **ч. 2 ст. 189**.

Якщо винний уже фактично застосовує небезпечне насильство, можливе застосування **ч. 3**, а при тяжкому тілесному ушкодженні – **ч. 4 ст. 189**.

Погроза обмеження прав, свобод або законних інтересів

Це може бути погроза незаконно вплинути на важливі для потерпілого правові чи фактичні можливості.

Наприклад, залежно від конкретних обставин:

- перешкодити професійній діяльності;
- незаконно створити проблеми у реалізації певного права;
- використати адміністративний чи інший вплив;
- створити перешкоди у здійсненні законного інтересу.

Вирішальним є те, що така погроза використовується **для примушування до майнової поступки**.

Погроза пошкодження або знищення майна

Погроза може стосуватися майна:

- самого потерпілого;
- його близьких родичів;
- майна, що перебуває у їхньому віданні;
- майна, яке перебуває під їхньою охороною.

Якщо винний не лише погрожує, а **фактично пошкоджує або знищує майно**, це прямо передбачено як кваліфікуюча ознака **ч. 2 ст. 189**.

Погроза розголошення відомостей

Погроза може стосуватися відомостей, які:

- потерпілий;
- або його близькі родичі

бажають зберегти в таємниці.

Не обов'язково, щоб ці відомості:

- були неправдивими;
- ганьбили особу;
- становили охоронювану законом таємницю.

Для ст. 189 важливо, що потерпілий **не бажає їх розголошення**, а винний використовує цю обставину як засіб майнового примусу.

Цим ст. 189 відрізняється, наприклад, від ч. 3 ст. 154 КК, де закон говорить саме про відомості, що **ганьблять** потерпілого чи його близьких родичів.

Реальність погрози

Для кваліфікації необхідно оцінити, чи могла погроза за конкретних обставин бути сприйнята потерпілим як **реальна**.

Водночас не обов’язково, щоб винний:

- справді мав намір її реалізувати;
- мав реальну технічну можливість виконати все обіцяне.

Важливим є використання погрози як **засобу примусити потерпілого до майнової поведінки**.

Час реалізації погрози

Саме ця ознака має особливе значення для відмежування від розбою.

ККС ВС сформулював базове правило:

при розбої насильство або погроза спрямовані на заволодіння майном у момент їх застосування; при вимаганні – на одержання майна в майбутньому.

Тому типовою моделлю вимагання є:

«передай гроші завтра, інакше…»

Однак саме по собі коротке відстрочення не вирішує питання автоматично – необхідно оцінювати **загальну спрямованість примусу**.

Момент закінчення

Вимагання має **усічений склад**.

Кримінальне правопорушення є закінченим уже з моменту:

пред’явлення майнової вимоги + відповідної погрози.

Не потрібно, щоб потерпілий:

- передав гроші;
- переоформив майно;
- виконав майнову дію;
- погодився на вимогу.

Отже:

вимогу висунуто з погрозою → закінчене вимагання, навіть якщо потерпілий одразу звернувся до поліції і нічого не передав.

Фактичне одержання майна

Якщо потерпілий виконав вимогу і передав майно, це не створює нового закінченого складу – вимагання було завершене раніше.

Однак фактичний розмір заподіяної майнової шкоди може впливати на кваліфікацію за відповідною частиною ст. 189.

Суб’єктивна сторона

Вина – **прямий умисел**.

Винний:

- усвідомлює протиправність майнової вимоги;
- усвідомлює характер погрози;
- бажає примусити потерпілого до майнової поступки.

Поведінка має майнову спрямованість.

Особливо важливо встановити, чи **дійсно винний не мав права вимагати відповідне майно**, оскільки в іншому разі може постати питання про ст. 355 КК.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **14 років**.

Стаття 189 входить до переліку кримінальних правопорушень, за які кримінальна відповідальність відповідно до ч. 2 ст. 22 КК настає з 14 років.

Кваліфікуючі ознаки – ч. 2 ст. 189 КК

Частина 2 передбачає вимагання:

- **повторно**;
- **за попередньою змовою групою осіб**;
- службовою особою з використанням **службового становища**;
- з **погрозою вбивства**;
- з погрозою заподіяння **тяжких тілесних ушкоджень**;
- з **пошкодженням або знищенням майна**;
- якщо воно завдало **значної шкоди потерпілому**.

Значна шкода

Для ст. 189 застосовується примітка до ст. 185 КК.

Значна шкода визначається:

- з урахуванням матеріального становища потерпілого;
- за встановленого законом вартісного порогу.

Особливо кваліфіковане вимагання – ч. 3 ст. 189 КК

Частина 3 охоплює вимагання:

- **поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи**;
- або таке, що завдало **майнової шкоди у великих розмірах**.

Тут принципово важливо:

небезпечне насильство саме по собі не означає автоматично розбій.

Потрібно встановити, **для чого воно застосовується**:

- для негайного заволодіння майном → можливий розбій;
- для примушування виконати майнову вимогу в майбутньому → можливе вимагання за ч. 3 ст. 189.

Частина 4 ст. 189 КК

Частина 4 передбачає вимагання:

- що завдало майнової шкоди в **особливо великих розмірах**;
- вчинене **організованою групою**;

- вчинене **в умовах воєнного або надзвичайного стану**;
- поєднане із заподіянням **тяжкого тілесного ушкодження**.

Отже, чинна ст. 189, як і ст. 185–187 та 191, прямо враховує **воєнний або надзвичайний стан** як особливо кваліфікуючу ознаку.

Вимагання в умовах воєнного стану

Для ч. 4 достатньо наявності встановленої законом ознаки **вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану**.

Не слід змішувати її з обтяжуючою обставиною – **використанням умов воєнного стану**.

Це різні кримінально-правові конструкції.

Ст. 189 ↔ ст. 187 КК

Це основне розмежування.

Спільними можуть бути:

- майнова спрямованість;
- погрози;
- навіть небезпечне насильство.

Вирішальним стає **час і механізм заволодіння майном**.

Ознака	**Розбій – ст. 187**	**Вимагання – ст. 189**
Основна конструкція	**напад**	**майнова вимога**
Мета	негайне заволодіння майном	примусити до передачі майна / права / майнової дії
Насильство	небезпечне або погроза ним	можливі різні погрози; у ч. 3 – небезпечне насильство
Час одержання майна	**у момент нападу**	типово **в майбутньому**
Момент закінчення	момент нападу	**момент вимоги з погрозою**

ККС ВС у справі **№ 168/93/17** сформулював саме цей критерій: при розбої погроза небезпечним насильством була спрямована на **негайне отримання грошей**, тому дії не були вимаганням.

Практична формула

«Віддай гроші зараз, інакше я негайно тебе заріжу» + напад → ст. 187.

«Завтра принесеш гроші, інакше я тебе поб'ю / спалю автомобіль / розголошу інформацію» → ст. 189.

Ст. 189 ⇔ ст. 186 КК

При грабежі винний **сам відкрито вилучає чуже майно**.

При вимаганні він **змушує потерпілого здійснити майнову поступку**.

Отже:

винний сам відкрито забирає → ст. 186;

потерпілий повинен передати майно під впливом погрози → ст. 189.

Насильство при грабежі та вимаганні

При ч. 2 ст. 186 ненебезпечне насильство використовується для:

- безпосереднього вилучення;
- подолання опору;
- утримання майна в процесі відкритого заволодіння.

При ст. 189 насильство або погроза є **засобом примушування до виконання майнової вимоги**.

Важлива межа: вимагання ⇔ примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань

Якщо винний вимагає не чуже майно, на яке він не має права, а **виконання дійсного цивільно-правового зобов'язання**, кваліфікація за ст. 189 може бути неправильною.

ККС ВС у справі **№ 303/3224/20** наголосив: якщо потерпілий дійсно мав борг перед обвинуваченим, а останній із застосуванням насильства чи погроз вимагав його повернути, необхідно перевіряти склад **ст. 355 КК – примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань**.

Отже:

вимагає чуже майно, права на яке немає → ст. 189;

примушує повернути реально існуючий законний борг → перевіряємо ст. 355.

Сам факт того, що винний називає суму, яку вимагає, «боргом», недостатній – потрібно встановити, **чи існує дійсне цивільно-правове зобов'язання**.

Вимагання не потребує передачі майна особисто винному

Майнова вимога може передбачати передачу:

- самому винному;
- його співучаснику;
- іншій особі;
- юридичній особі, яку він визначив.

Вирішальним є незаконний **майновий результат, якого прагне винний**.

Погроза щодо близьких родичів

Стаття 189 прямо охоплює погрози не лише потерпілому, а і його **близьким родичам**.

Тому вимога:

«передай гроші, інакше заподію шкоду твоїй дитині»

може утворювати вимагання так само, як погроза самому потерпілому.

Виконання погрози

Якщо винний фактично реалізує погрозу, кваліфікація залежить від конструкції ст. 189 та характеру наслідків.

Зокрема:

- пошкодження чи знищення майна прямо охоплене ч. 2;
- небезпечне насильство – ч. 3;
- тяжке тілесне ушкодження – ч. 4.

Якщо реалізована погроза призводить до наслідків, які не охоплюються відповідною частиною ст. 189, необхідно вирішувати питання про **сукупність кримінальних правопорушень**.

Базова матриця 185 ↔ 186 ↔ 187 ↔ 189

Стаття	Як одержують майно	Насильство / погроза	Момент закінчення
185	винний таємно вилучає	не визначає базовий склад	можливість розпорядитися
186	винний відкрито вилучає	можливе ненебезпечне	можливість розпорядитися
187	**напад для негайного заволодіння**	небезпечне / погроза ним	**момент нападу**
189	**висуває майнову вимогу**	одна з передбачених законом погроз	**момент вимоги з погрозою**

Кваліфікаційний алгоритм

При примусовому майновому посяганні необхідно встановити:

- **Чи є майнова вимога?**
  - передати майно;
  - передати право на майно;
  - вчинити майнову дію.
- **Чи підкріплена вона однією з передбачених ст. 189 погроз?**
  - насильство;
  - обмеження прав чи законних інтересів;
  - знищення/пошкодження майна;
  - розголошення відомостей.
- **Коли винний прагне одержати майно?**
  - негайно в процесі насильницького нападу → перевіряємо ст. 187;
  - як результат майнового примусу, типово надалі → ст. 189.
- **Хто фактично повинен передати майно?**

    - при вимаганні майнову поведінку здійснює потерпілий або інша примушувана особа;
    - при грабежі/розбої майно безпосередньо вилучає винний.
- **Чи передано майно?**
    - для закінченого складу ст. 189 це не потрібно.
- **Який характер погрози або насильства?**
    - погроза вбивством / тяжким ушкодженням → ч. 2;
    - небезпечне насильство → ч. 3;
    - тяжке тілесне ушкодження → ч. 4.
- **Чи існував реальний цивільно-правовий борг?**
    - так → перевіряємо ст. 355 замість механічного застосування ст. 189.
- **Чи є повторність, група, службове становище, значна шкода, великий/особливо великий розмір, організована група або воєнний стан?**
    - визначаємо відповідну частину ст. 189.

Короткий підсумок

Вимагання за ст. 189 КК – це майнова вимога, підкріплена спеціально передбаченим законом примусовим впливом. Вимагати можна не лише передачі речі, а й **права на майно або будь-якої дії майнового характеру**.

Склад є **усіченим**:

вимогу пред'явлено + погроза доведена до потерпілого → кримінальне правопорушення закінчене.

Фактичне одержання майна не потрібне.

Основна межа з розбоєм сформульована Верховним Судом:

ст. 187 – насильство чи погроза спрямовані на заволодіння майном у момент їх застосування;

ст. 189 – примус спрямований на одержання майна в майбутньому.

Основна межа з грабежем:

ст. 186 – винний сам відкрито вилучає майно;

ст. 189 – потерпілого примушують здійснити майнову поступку.

Додаткове важливе розмежування:

незаконна вимога чужого майна → ст. 189;

примушування виконати реально існуючий цивільно-правовий обов'язок → перевіряємо ст. 355 КК. Це прямо підкреслено ККС ВС у справі № 303/3224/20.

Кваліфікуюча структура чинної ст. 189:

ч. 2 – повторність / попередня змова / службове становище / погроза вбивством чи тяжким ушкодженням / пошкодження або знищення майна / значна шкода;

ч. 3 – небезпечне насильство або велика майнова шкода;

ч. 4 – особливо велика майнова шкода / організована група / воєнний чи надзвичайний стан / тяжке тілесне ушкодження.

Шахрайство: обман і зловживання довірою, добровільна передача майна; відмежування від крадіжки та цивільно-правового невиконання зобов'язання

Нормативна основа: ст. 190 КК України.

Шахрайство – це **заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою**.

Основна формула:

обман / зловживання довірою → потерпілий добровільно передає майно або право на нього → ст. 190 КК.

Саме **добровільна передача майна потерпілим під впливом обману або зловживання довірою** є головною ознакою, що відмежовує шахрайство від крадіжки.

Об'єкт і предмет

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності**.

Предметом можуть бути:

- **чуже майно**;
- **право на чуже майно**.

Це важлива відмінність від крадіжки чи грабежу, де предметом класично є саме майно.

Тому за ст. 190 особа може не отримати річ фізично, але шляхом обману набути **юридичну можливість розпоряджатися нею**.

Дві форми об'єктивної сторони

Стаття 190 передбачає дві альтернативні форми результату:

- **заволодіння чужим майном**;
- **придбання права на майно**.

І два альтернативні способи:

- **обман**;
- **зловживання довірою**.

Отже, можливі конструкції:

обман + заволодіння майном;

обман + придбання права на майно;

зловживання довірою + заволодіння майном;

зловживання довірою + придбання права на майно.

Обман

Обман полягає у **повідомленні неправдивих відомостей або приховуванні істотних обставин**, унаслідок чого потерпілий формує неправильне уявлення про ситуацію та добровільно передає майно або право на нього.

ККС ВС визначає обман саме як:

- повідомлення неправдивої інформації;
- або приховування певних обставин,

які використовуються для того, щоб викликати у потерпілого впевненість у доцільності чи необхідності передачі майна.

Активний обман

Винний прямо повідомляє неправдиві відомості, наприклад:

- видає себе за іншу особу;
- повідомляє про неіснуючий товар;
- вигадує обставини, що нібито вимагають передачі грошей;
- надає неправдиві відомості про свої повноваження;
- обіцяє виконати роботу, яку від початку не має наміру виконувати.

Пасивний обман

Може полягати в **умисному приховуванні істотних фактів**, якщо саме завдяки цьому потерпілий добровільно передає майно.

Тобто шахрайський обман не обов'язково повинен бути виражений словами.

Вирішальним є:

помилкове уявлення потерпілого створене або підтримане винним → саме воно спричинило передачу майна.

Зловживання довірою

Зловживання довірою – це **недобросовісне використання особливих довірчих відносин із потерпілим для заволодіння його майном або правом на майно**.

Такі відносини можуть виникати з:

- родинних;
- дружніх;
- трудових;
- договірних;
- інших фактичних або правових зв'язків.

ККС ВС пояснює, що особа використовує вже існуючу довіру потерпілого, внаслідок чого майно передається їй добровільно.

Обман ↔ зловживання довірою

Обман:

потерпілого вводять в оману щодо фактів.

Зловживання довірою:

винний використовує вже сформовані відносини довіри.

На практиці вони можуть поєднуватися.

Наприклад, знайомий використовує довіру потерпілого і водночас повідомляє неправдиву інформацію про мету отримання коштів.

Добровільна передача майна

Це **центральна ознака шахрайства**.

Потерпілий або інша уповноважена особа:

- усвідомлено передає майно;
- допускає винного до нього;
- передає право на майно,

але робить це **під впливом помилкового уявлення**, створеного обманом або зловживанням довірою.

ККС ВС прямо підкреслює: характерною ознакою ст. 190 є те, що власник, володілець чи інша особа **сама передає майно винному внаслідок обману чи довіри**.

Тому формула:

сам забрав → перевіряємо ст. 185;

потерпілий сам передав через обман → ст. 190.

Воля потерпілого є реальною, але сформована неправильно

При шахрайстві потерпілий фактично:

- передає гроші;
- віддає річ;
- підписує документ;
- надає доступ;
- погоджується на перехід права.

Тобто зовнішньо передача є добровільною.

Але її причина – **обман або зловживання довірою**.

Цим шахрайство відрізняється від насильницьких або таємних способів заволодіння.

Причинний зв'язок

Обман або зловживання довірою повинні бути саме **причиною передачі майна або права**.

Якщо потерпілий передав майно незалежно від неправдивої інформації, шахрайська причинність може бути відсутня.

Необхідно встановити:

обман → помилка потерпілого → добровільна передача → заволодіння.

Момент виникнення умислу

Для шахрайства принципово важливо, щоб умисел на незаконне заволодіння майном існував **до або в момент його одержання**.

Саме це має вирішальне значення для розмежування шахрайства і звичайного невиконання договору.

Наприклад:

отримав передоплату вже без наміру поставляти товар → можливе шахрайство;

отримав передоплату, реально мав намір виконати договір, але згодом не зміг → саме по собі не шахрайство.

ККС ВС визнає, що отримання авансу може становити шахрайство, якщо особа **вже в момент його отримання не мала наміру виконувати роботу чи повертати отримані кошти**.

Момент закінчення

Якщо предметом є майно, шахрайство закінчене тоді, коли винний:

- отримав майно;
- і набув **реальної можливості користуватися або розпоряджатися ним**.

Якщо йдеться про придбання права на майно – з моменту, коли винний фактично набув відповідне **майнове право або юридичну можливість реалізувати його**.

Сам обман без одержання майна чи права за відповідних умов може становити **замах на шахрайство**.

Приклад замаху

Винний повідомляє потерпілому неправдиву історію та вимагає перерахувати гроші.

Потерпілий розуміє обман і звертається до поліції.

Якщо винний уже безпосередньо реалізовував умисел на заволодіння, але майно не одержав з незалежних причин, можливий **замах на ст. 190**.

Суб'єктивна сторона

Шахрайство вчиняється **з прямим умислом**.

Винний:

- усвідомлює неправдивість повідомленої інформації або факт використання довіри;
- передбачає, що потерпілий під їх впливом передасть майно чи право;
- бажає незаконно ним заволодіти.

Особливо важливим є доведення **первинного умислу** у договірних відносинах.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **16 років**.

На відміну від крадіжки, грабежу та розбою, відповідальність за ст. 190 за загальним правилом **не настає з 14 років**.

Кваліфікуючі ознаки ст. 190 КК

Частина 1:

заволодіння чужим майном або придбання права на нього шляхом обману чи зловживання довірою.

Частина 2:

- повторно;

- за попередньою змовою групою осіб;
- або якщо шахрайство завдало **значної шкоди потерпілому**.

Частина 3:

- шахрайство, вчинене **в умовах воєнного чи надзвичайного стану**;
- яке водночас завдало **значної шкоди потерпілому**.

Отже, для ч. 3 потрібні **обидві ознаки одночасно**:

воєнний/надзвичайний стан + значна шкода.

Частина 4:

- у великих розмірах;
- або шляхом **незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки**.

Частина 5:

- в особливо великих розмірах;
- або організованою групою.

Шахрайство з використанням електронно-обчислювальної техніки

Частина 4 ст. 190 окремо передбачає **незаконні операції з використанням електронно-обчислювальної техніки**.

Важливо не ототожнювати цю ознаку з будь-яким шахрайством, де:

- спілкування відбувалося телефоном;
- використовувався месенджер;
- потерпілий здійснив переказ через банківський застосунок.

Потрібно встановлювати саме **незаконну операцію з використанням відповідної техніки** як спосіб реалізації шахрайства.

Ст. 190 ↔ ст. 185 КК

Це одне з основних розмежувань.

Крадіжка – ст. 185:

винний **сам вилучає майно** поза волею власника.

Шахрайство – ст. 190:

власник чи інша уповноважена особа **добровільно передає майно**, оскільки введена в оману або її довірою зловживають.

ККС ВС прямо використовує цей критерій.

Ознака	**Ст. 185**	**Ст. 190**
Спосіб	таємне вилучення	**обман / зловживання довірою**
Хто передає майно	винний сам забирає	**потерпілий сам передає**
Воля потерпілого	відсутня щодо передачі	є зовні, але сформована через обман
Роль обману	може лише полегшувати доступ	**є способом заволодіння**

Обман як спосіб доступу до майна ≠ завжди шахрайство

Це дуже важлива межа.

Якщо обман лише дозволяє винному **отримати доступ до речі**, але потерпілий не передає йому майно у володіння чи власність, а винний потім сам його таємно вилучає, вчинене може бути **крадіжкою**, а не шахрайством.

Наприклад:

винний під вигаданим приводом просить господаря вийти з кімнати, а після цього сам забирає його гроші.

Тут:

обман забезпечив доступ, але **майно потерпілий не передавав**.

Отже, орієнтир – ст. 185.

Передача майна внаслідок обману

Інша ситуація:

винний бреше, що терміново поверне телефон після дзвінка, і власник **сам передає йому телефон**, а винний із самого початку мав намір заволодіти ним.

Тут обман безпосередньо спричиняє передачу майна → можливе **шахрайство**.

Ст. 190 ↔ цивільно-правове невиконання договору

Це одна з найважливіших проблем практики.

Сам факт невиконання договору не є шахрайством.

Наприклад:

- не повернуто позику;
- товар не поставлено;
- роботу не виконано;
- аванс не повернуто;

ще не означає автоматично ст. 190.

Необхідно встановити, що **вже на момент отримання майна винний мав умисел ним незаконно заволодіти і не виконувати взяте зобов'язання**.

Первинний умисел – ключовий критерій

Формула:

отримав майно без наміру виконувати зобов'язання → можливе шахрайство;

спочатку реально мав намір виконати, але потім не виконав → цивільно-правовий спір, якщо немає інших ознак злочину.

ККС ВС прямо наголошує: для шахрайства у договірних відносинах суд повинен мати достатні докази **намірів особи заволодіти майном шляхом обману або зловживання довірою**.

Наявність договору не виключає шахрайство

Інша крайність також неправильна.

Не можна сказати:

«є цивільний договір → кримінальної відповідальності бути не може».

Верховний Суд прямо зазначає, що цивільно-правові відносини можуть бути **формою реалізації шахрайського умислу**.

Тому договір може бути:

- реальним правочином, який згодом не виконано;
- або інструментом, за допомогою якого винний від початку реалізує шахрайський план.

Вирішальним є **умисел у момент отримання майна**.

Обставини, що можуть свідчити про первинний шахрайський умисел

Жодна з них окремо не є автоматичним доказом, але в сукупності можуть мати значення:

- використання завідомо неправдивих відомостей;
- підроблені документи;
- вигадані реквізити;
- неіснуючий товар;
- відсутність реальної можливості виконати обіцяне, про що винний знав;
- аналогічні епізоди щодо багатьох потерпілих;
- негайне використання отриманих коштів не за декларованою метою;
- приховування після отримання майна;
- завідомо неправдиві гарантії повернення;
- відсутність будь-яких реальних дій для виконання договору.

Водночас **прострочення, фінансові труднощі або господарська невдача самі по собі шахрайства не доводять**.

Форма або недійсність договору не є вирішальною

ККС ВС наголошує: порушення вимог щодо:

- письмової чи усної форми договору;
- ліцензій;
- погоджень;
- інших формальних передумов виконання,

саме по собі не вирішує питання про наявність чи відсутність шахрайства.

Центральним залишається **доведення умислу на заволодіння майном шляхом обману або зловживання довірою**.

Ст. 190 ⇹ ст. 191 КК

Обидві норми можуть зовнішньо стосуватися майна, яке **спочатку добровільно передали винному**.

Різниця – у правовій підставі володіння.

Ст. 190:

майно передано саме **під впливом обману або зловживання довірою**.

Ст. 191:

майно було **ввірене особі або перебувало в її віданні на юридично значущій підставі**, а вже потім незаконно привласнене чи розтрачене.

ККС ВС прямо використовує цей критерій: для ст. 191 майно передається особі на підставі договору, доручення, довіреності, накладної, службових повноважень тощо, що створює спеціальний правовий статус щодо майна.

Ст. 190 ↔ ст. 192 КК

Обидві статті використовують:

- обман;
- зловживання довірою.

Але результат різний.

Ст. 190:

відбувається **заволодіння чужим майном або придбання права на нього**.

Ст. 192:

власникові заподіюється майнова шкода, але **класичного заволодіння його майном немає**.

Формула:

чуже майно перейшло до винного → 190;

майно мало надійти власнику, але через обман не надійшло / виникла інша майнова втрата без вилучення → перевіряємо 192.

Повторність

Для ст. 190 застосовується спеціальне правило примітки до ст. 185.

При визначенні повторності враховується попереднє вчинення передбачених цією приміткою майнових кримінальних правопорушень.

Тому повторність за ст. 190 не обмежується лише попереднім шахрайством.

Воєнний або надзвичайний стан

Чинна ч. 3 ст. 190 має відмінну конструкцію від ст. 185–189.

Не достатньо лише того, що шахрайство вчинено під час воєнного стану.

Необхідно одночасно встановити:

- **вчинення в умовах воєнного чи надзвичайного стану**;
- **значну шкоду потерпілому**.

Отже:

воєнний стан без значної шкоди ≠ автоматично ч. 3 ст. 190.

Це важлива тестова відмінність.

Базова матриця 185 ↔ 190 ↔ 192

Ознака	**ст. 185**	**ст. 190**	**ст. 192**
Спосіб	таємне вилучення	**обман / довіра**	**обман / довіра**
Передача потерпілим	немає	**є**	може не бути
Заволодіння майном	так	**так**	**немає класичного заволодіння**
Основний результат	майно вилучене	майно/право добровільно передане	заподіяна майнова шкода

Кваліфікаційний алгоритм

При можливому шахрайстві необхідно встановити:

- **Що отримав винний?**
  - чуже майно;
  - право на майно.
- **Яким способом?**
  - обман;
  - зловживання довірою.
- **Хто фактично передав майно?**
  - потерпілий сам → можливе шахрайство;
  - винний сам таємно вилучив → перевіряємо ст. 185.
- **Чи був обман причиною передачі?**
  - якщо ні → ст. 190 може бути відсутня.
- **Коли виник умисел на заволодіння?**
  - до або під час отримання → можливе шахрайство;
  - лише після правомірного отримання → перевіряємо ст. 191 або інші норми.
- **Чи є між сторонами договір?**
  - його існування саме по собі не вирішує питання;
  - встановлюємо первинний умисел.
- **Чи просто не виконано зобов'язання?**
  - без доказу первинного шахрайського умислу → недостатньо для ст. 190.
- **Чи фактично майно взагалі не перейшло до винного, а власникові лише заподіяна шкода через обман?**
  - перевіряємо ст. 192.
- **Чи наявні кваліфікуючі ознаки?**
  - повторність;
  - попередня змова;

- значна шкода;
- воєнний/надзвичайний стан + значна шкода;
- великий розмір;
- незаконні операції з електронно-обчислювальною технікою;
- особливо великий розмір;
- організована група.

Короткий підсумок

Шахрайство за ст. 190 КК – це заволодіння чужим майном або придбання права на нього шляхом обману чи зловживання довірою.

Головна ознака:

потерпілий сам передає майно або право на нього, але його воля сформована під впливом обману чи неправомірно використаної довіри. ККС ВС послідовно використовує саме цей критерій для відмежування шахрайства від крадіжки.

Основне розмежування:

ст. 185 – винний сам таємно забирає майно;

ст. 190 – потерпілий сам передає його через обман або зловживання довірою.

Для розмежування з цивільно-правовим спором ключовим є **момент виникнення умислу**:

умисел заволодіти майном існував до його отримання → можливе шахрайство;

особа спочатку реально мала намір виконати договір, але згодом його не виконала → одного цього недостатньо для ст. 190.

Водночас **сам факт існування договору не виключає шахрайства**, якщо договір був лише засобом реалізації первинного злочинного умислу. Це прямо підтверджено практикою ККС ВС.

Кваліфікуюча структура чинної ст. 190:

ч. 2 – повторність / попередня змова / значна шкода;

ч. 3 – воєнний чи надзвичайний стан + значна шкода;

ч. 4 – великий розмір / незаконні операції з використанням електронно-обчислювальної техніки;

ч. 5 – особливо великий розмір / організована група.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

185 – винний забирає сам;

190 – потерпілий передає сам через обман;

192 – обман заподіює майнову шкоду, але майно не переходить до винного як предмет заволодіння.

Привласнення, розтрата та заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем: ст. 191 КК; відмежування форм між собою та від ст. 364 КК

Нормативна основа: ст. 191 КК України; для відмежування – ст. 364 КК України.

Стаття 191 КК охоплює три основні форми протиправного обернення чужого майна:

- **привласнення**;
- **розтрату**;
- **заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем**.

Основна схема:

майно ввірене або перебуває у віданні → привласнення / розтрата;

майно може й не бути безпосередньо ввірене, але службова особа використовує свої службові повноваження для його незаконного обернення → службове заволодіння за ч. 2 ст. 191.

Об'єкт і предмет

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності**.

Предмет – **чуже майно**.

Для ч. 1 особливо важливо, щоб це майно:

- було **ввірене** винному;
- або **перебувало у його віданні**.

Для заволодіння шляхом зловживання службовим становищем майно не обов'язково повинно бути безпосередньо ввірене винному чи перебувати у його особистому віданні. Достатньо, щоб завдяки службовим повноваженням він мав можливість **управляти ним, розпоряджатися ним або впливати на осіб, у віданні яких воно перебуває**. Саме такий підхід послідовно застосовує ККС ВС.

Ввірене майно

Майно є **ввіреним**, коли воно правомірно передане особі для:

- зберігання;
- перевезення;
- використання;
- обробки;
- реалізації;
- здійснення інших визначених дій.

Таке передання створює для особи певні **правомочності щодо майна**, але не право обернути його на власну користь.

Наприклад:

- касиру передані грошові кошти;
- експедитору – товар;
- матеріально відповідальній особі – матеріальні цінності;

- водію – вантаж для перевезення.

Якщо така особа згодом незаконно обертає майно на свою користь або користь інших осіб, виникає питання про ст. 191.

Майно, що перебуває у віданні

Майно перебуває у **віданні** особи, коли вона за службовими, трудовими, договірними чи іншими повноваженнями має право:

- контролювати його;
- розпоряджатися ним у певних межах;
- визначати порядок його використання;
- передавати його іншим;
- здійснювати щодо нього організаційні або господарські функції.

Тобто поняття «відання» є ширшим за безпосереднє фізичне володіння.

Привласнення

Привласнення – це незаконне, безоплатне обернення ввіреного або такого, що перебуває у віданні винного, чужого майна **на свою користь**.

Типова логіка:

майно отримано правомірно → потім виникає умисел не повертати його і обернути на власну користь.

Наприклад:

- касир залишає собі частину виручки;
- матеріально відповідальна особа приховує частину товару і використовує його як власний;
- особа не повертає ввірені їй кошти та фактично обертає їх на свою користь.

Ключова ознака:

при привласненні майно залишається у винного і фактично перетворюється ним на «своє».

Момент закінчення привласнення

Привласнення є закінченим, коли особа:

- протиправно обернула ввірене майно на свою користь;
- і почала ставитися до нього як до власного.

Не обов'язково, щоб майно було:

- продане;
- спожите;
- витрачене.

Достатньо самого факту **незаконного утримання та обернення на свою користь**.

Розтрата

Розтрата – це незаконне безоплатне відчуження, витрачання, передача або використання ввіреного чи такого, що перебуває у віданні, майна **не на користь самого винного як речі, що залишається у нього, а шляхом його вибуття з його фактичного контролю**.

Наприклад:

- передача товару третій особі;
- безоплатне відчуження майна;
- витрачання ввірених коштів у власних інтересах;
- передача майна особі, яка не має на нього права.

Основна формула:

привласнення – залишив собі;

розтрата – незаконно витратив / передав / відчужив.

Привласнення ⇔ розтрата

Ознака	**Привласнення**	**Розтрата**
Початкове володіння	правомірне	правомірне
Статус майна	ввірене / у віданні	ввірене / у віданні
Основна дія	**незаконно залишає собі**	**незаконно витрачає або передає**
Результат	майно фактично залишається у винного	майно вибуває з його контролю

В обох випадках майно спочатку перебуває у винного **на законній підставі**.

Заволодіння шляхом зловживання службовим становищем

Частина 2 ст. 191 охоплює:

привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Особливість саме **заволодіння** полягає в тому, що майно може:

- не бути ввірене службовій особі;
- не перебувати у її безпосередньому віданні.

Але її службові повноваження дозволяють:

- розпорядитися цим майном;
- впливати на осіб, які ним розпоряджаються;
- забезпечити його незаконне вибуття;
- спрямувати майно на свою користь або користь третіх осіб.

ККС ВС у 2024–2025 рр. підкреслював, що для ч. 2 ст. 191 необхідно довести **наявність спеціальних повноважень щодо управління чи розпорядження відповідним**

майном або владного впливу на осіб, яким воно ввірене. Самої посади або фактичного доступу до майна недостатньо.

Сам доступ до майна ≠ зловживання службовим становищем

Це важлива позиція ККС ВС.

У справі № 503/700/21 слідчий під час обшуку заволодів чужими скретч-картками. Верховний Суд погодився, що сама службова посада і можливість перебувати на місці події **не означали використання службового становища як способу заволодіння**.

Якщо службова особа просто має фізичний доступ до чужого майна, але не використовує для його вилучення **свої службові повноваження**, можливе застосування звичайної норми про викрадення, зокрема ст. 185, а не ч. 2 ст. 191.

Формула:

службове становище лише створило нагоду → не обов'язково ст. 191;

службові повноваження використані як інструмент заволодіння → ч. 2 ст. 191.

Спеціальний суб'єкт

Для **привласнення або розтрати за ч. 1** суб'єктом є особа, якій:

- майно було ввірене;
- або воно перебувало у її віданні.

Це спеціальний суб'єкт за фактичним правовим зв'язком із майном.

Для **ч. 2 ст. 191** потрібна **службова особа**, яка використовує своє службове становище.

Визначення службової особи здійснюється відповідно до положень КК, зокрема ст. 18.

Суб'єктивна сторона

Ст. 191 передбачає **умисне** незаконне обернення чужого майна.

У практиці ККС ВС для службового заволодіння за ст. 191 підкреслюються:

- **прямий умисел**;
- **корисливий мотив**;
- спрямованість на незаконне збагачення себе або інших осіб.

Саме ця спрямованість відмежовує ст. 191 від випадків:

- неефективного управління;
- помилки;
- службової недбалості;
- порушення фінансової дисципліни без умислу на заволодіння.

Момент закінчення

Ст. 191 має **матеріальну конструкцію в частині фактичного заволодіння майном**.

Правопорушення закінчене, коли чуже майно:

- незаконно обернене на користь винного;
- незаконно передане третій особі;
- витрачене;
- або іншим способом фактично вибуло з майнової сфери власника і перейшло під незаконний контроль винного чи іншої особи.

ККС ВС у практиці щодо банківських коштів зазначав, що привласнення є закінченим з моменту **незаконного безоплатного заволодіння майном або незаконної передачі його третім особам**. Подальше повернення коштів не усуває складу вже закінченого кримінального правопорушення.

Частина 3 ст. 191 КК

Частина 3 охоплює дії, передбачені ч. 1 або 2, якщо вони вчинені:

- **повторно**;
- або **за попередньою змовою групою осіб**.

Повторність визначається з урахуванням спеціального правила примітки до ст. 185 КК.

Частина 4 ст. 191 КК

Частина 4 охоплює діяння, передбачені попередніми частинами, якщо вони вчинені:

- **у великих розмірах**;
- або **в умовах воєнного чи надзвичайного стану**.

Це важлива відмінність чинної ст. 191.

Отже:

в умовах воєнного або надзвичайного стану → ч. 4 ст. 191, незалежно від того, чи використовувала особа спеціально обставини війни.

Як і щодо ст. 185–189, слід розрізняти: **«вчинено в умовах воєнного стану»** і **«використано умови воєнного стану»**.

Це не тотожні категорії.

Частина 5 ст. 191 КК

Частина 5 охоплює діяння, якщо вони вчинені:

- **в особливо великих розмірах**;
- або **організованою групою**.

Для визначення великих та особливо великих розмірів застосовуються примітки до ст. 185 КК.

Ст. 191 ↔ ст. 190 КК

Обидві норми можуть стосуватися ситуацій, коли майно спочатку **добровільно передано винному**.

Але механізм різний.

Шахрайство – ст. 190:

майно передається тому, що потерпілий **введений в оману або його довірою зловживають**.

Умисел на заволодіння, як правило, існує **до передачі майна**.

Ст. 191:

майно передається особі **правомірно**, без обману як способу заволодіння, а винний отримує спеціальні повноваження щодо нього.

Після цього виникає або реалізується умисел на:

- привласнення;
- розтрату.

Основна формула:

майно передали через обман → ст. 190;

майно передали законно під звіт / на зберігання / для використання → потім незаконно обернули → ст. 191.

Обман при ст. 191

Сам факт того, що особа надалі:

- приховує нестачу;
- подає неправдиві документи;
- вводить власника в оману щодо долі майна,

не перетворює автоматично ст. 191 на шахрайство.

Необхідно встановити:

чи був обман способом первинного отримання майна.

Якщо ні, а майно було отримано правомірно та лише згодом привласнене, пріоритет має ст. 191.

Ст. 191 ↔ ст. 185 КК

Крадіжка:

винний **не має спеціальних правомочностей щодо майна** і таємно його вилучає.

Привласнення / розтрата:

майно вже було **правомірно ввірене винному або перебувало у його віданні**.

Тому:

фізичний доступ ≠ ввірення.

Наприклад, працівник, який просто має доступ до складу, не обов'язково є суб'єктом ст. 191.

Якщо він не має правомочностей щодо відповідного майна і просто таємно його забирає, можливе застосування **ст. 185**.

Ст. 191 ↔ ст. 364 КК

Це основне службово-майнове розмежування.

Ч. 2 ст. 191:

службова особа використовує службове становище як **спосіб незаконного заволодіння чужим майном**.

Майно:

- протиправно вилучається;
- безоплатно обертається на користь винного або третьої особи.

Ст. 364:

службова особа зловживає владою чи службовим становищем, але **не заволодіває чужим майном у значенні ст. 191**.

Може мати місце:

- заподіяння майнової шкоди;
- отримання іншої неправомірної вигоди;
- використання майна без наміру обернути його у власність;
- інше зловживання без ознак розкрадання.

ККС ВС і раніше Верховний Суд України сформулювали базове правило:

якщо службове зловживання є способом незаконного вилучення та безоплатного обернення чужого майна → ст. 191;

якщо заволодіння майном відсутнє, але службове зловживання спричинило шкоду або іншу неправомірну вигоду → перевіряємо ст. 364.

Безоплатність як важливий критерій

Для ст. 191 характерне **безоплатне протиправне обернення чужого майна**.

Якщо власник натомість отримує **реальний рівноцінний еквівалент**, класичної ознаки заволодіння може не бути.

Саме тому в практиці ККС ВС наголошується, що ст. 364 може охоплювати випадки, коли службове зловживання:

- завдає майнової шкоди;
- але не супроводжується безоплатним вилученням та оберненням майна.

Наприклад, сам факт господарської операції за невигідною ціною ще не означає автоматично ст. 191 – потрібно довести механізм **незаконного заволодіння**.

Ст. 191 ↔ ст. 364: порівняльна таблиця

Ознака	**ст. 191 ч. 2**	**ст. 364**
Суб'єкт	службова особа	службова особа
Використання службового становища	так	так
Заволодіння чужим майном	**обов'язково**	**не обов'язково / відсутнє як форма розкрадання**
Безоплатне обернення	**є**	може не бути
Майнова шкода	наслідок заволодіння	може бути без заволодіння

Основна спрямованість	незаконно отримати чуже майно	неправомірно використати владу/посаду для вигоди або шкоди

Основна формула:

«майно перейшло до винного / третьої особи як результат незаконного вилучення» → 191;

«майно не привласнено, але службовим зловживанням завдано шкоду або отримано іншу вигоду» → 364.

Службова особа приватної юридичної особи

Стаття 191 може застосовуватися і до службових осіб юридичних осіб **приватного права**.

ККС ВС у практиці щодо службової особи банку прямо зазначив, що приватноправовий статус банку сам по собі не виключає застосування ст. 191, якщо службова особа заволодіває майном шляхом використання своїх службових повноважень.

Тому:

державна власність не є обов'язковою для ст. 191.

Предметом може бути майно:

- державної;
- комунальної;
- приватної форми власності.

Привласнення / розтрата ↔ службове заволодіння

Ознака	**Привласнення / розтрата**	**Заволодіння через службове становище**
Майно ввірене винному	**так**	не обов'язково
Майно перебуває у його віданні	так / можливо	не обов'язково безпосередньо
Спеціальний статус	особа має правомочності щодо майна	**службова особа**
Спосіб	незаконне обернення вже ввіреного майна	**використання службових повноважень**
Частина ст. 191	ч. 1 або кваліфіковані	ч. 2 або кваліфіковані

Базова матриця 185 ↔ 190 ↔ 191

Ознака	**185**	**190**	**191**
Як отримано майно спочатку	винний сам таємно вилучає	потерпілий передає через обман	**винному передають правомірно**

Правомочності щодо майна	немає	немає належного права	**є спеціальні правомочності**
Основний спосіб	таємність	обман / довіра	привласнення / розтрата / службове заволодіння
Ключовий момент	спосіб вилучення	первинний обман	**правовий статус винного щодо майна**

Кваліфікаційний алгоритм

При можливій ст. 191 необхідно встановити:

- **Чи є майно чужим?**
- **Як воно потрапило до винного?**
  - було ввірене;
  - перебувало у віданні;
  - або до нього отримано доступ завдяки службовим повноваженням.
- **Чи мав винний юридично значущі повноваження щодо майна?**
  - якщо мав лише фізичний доступ → це ще не ст. 191.
- **Яка форма діяння?**
  - залишив ввірене майно собі → привласнення;
  - незаконно витратив / передав → розтрата;
  - використав службові повноваження, щоб незаконно отримати майно → заволодіння шляхом зловживання службовим становищем.
- **Чи був обман способом первинного отримання майна?**
  - так → перевіряємо ст. 190;
  - ні, майно передано законно → можлива ст. 191.
- **Чи використала службова особа саме свої посадові повноваження?**
  - ні, посада лише дала нагоду фізично дістатися майна → можливі ст. 185 або інші норми;
  - так → можлива ч. 2 ст. 191.
- **Чи відбулося безоплатне незаконне обернення майна?**
  - так → 191;
  - ні, є лише службове зловживання і шкода → перевіряємо 364.
- **Чи є повторність або попередня змова?**
  - так → ч. 3.
- **Чи вчинено у великих розмірах або в умовах воєнного/надзвичайного стану?**
  - так → ч. 4.
- **Чи є особливо великий розмір або організована група?**
  - так → ч. 5.

Короткий підсумок

Стаття 191 КК охоплює **привласнення, розтрату та заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем**.

Основне розмежування форм:

привласнення – ввірене майно незаконно залишають собі;

розтрата – ввірене майно незаконно витрачають, передають або відчужують;

службове заволодіння – службова особа використовує свої посадові повноваження як інструмент незаконного обернення майна.

ККС ВС особливо наголошує: для службового заволодіння недостатньо того, що особа має посаду або фізичний доступ до майна. Необхідно довести **спеціальні повноваження щодо розпорядження майном або владний вплив на осіб, яким воно ввірене чи у віданні яких перебуває**.

Основна межа **191 ↔ 364**:

службове становище використане для безоплатного незаконного обернення чужого майна → ст. 191;

зловживання службовим становищем є, але ознак заволодіння чужим майном немає → перевіряємо ст. 364.

Структура чинної ст. 191:

ч. 1 – привласнення або розтрата ввіреного / підвідомчого майна;

ч. 2 – привласнення, розтрата або заволодіння шляхом зловживання службовим становищем;

ч. 3 – повторність / попередня змова групи;

ч. 4 – великий розмір / воєнний або надзвичайний стан;

ч. 5 – особливо великий розмір / організована група.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

190 – майно передали через обман;

191 – майно передали правомірно або ним заволоділи через службові повноваження;

364 – службове зловживання без ознак незаконного обернення чужого майна.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою та незаконне привласнення знайденого майна: ст. 192–193 КК; передусім 192 ↔ 190

Нормативна основа: ст. 192–193 КК України.

Стаття 192 передбачає відповідальність за **заподіяння значної майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою за відсутності ознак шахрайства**. Стаття 193 – за незаконне привласнення знайденого чи такого, що випадково опинилося в особи, чужого майна або скарбу, але лише якщо вони мають **особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність**. Чинна редакція КК – від 18 вересня 2026 р.

Основне розмежування для ЄДКІ:

ст. 190 – чуже майно переходить від потерпілого до винного внаслідок обману;

ст. 192 – власник не отримує майно або кошти, які мав би отримати, але вилучення вже наявного у нього майна немає.

Стаття 192 КК: об'єкт і характер посягання

Основним безпосереднім об'єктом є **право власності та майновий інтерес власника чи іншого законного володільця**.

Особливість ст. 192 полягає в тому, що винний не здійснює класичного викрадення або шахрайського заволодіння вже наявним у потерпілого майном.

Шкода виникає тому, що потерпілий:

- **не отримує кошти або інше майно, яке мав би отримати**;
- позбавляється належного йому майнового доходу;
- не одержує передбаченого платежу через обман або зловживання довірою.

ККС ВС прямо визначив цю межу: для ст. 192 типовою формою є **звернення на свою користь або користь інших осіб платежів, які мали надійти власникові**.

Спосіб – обман або зловживання довірою

Як і при шахрайстві, способами є:

- **обман**;
- **зловживання довірою**.

Проте ці способи виконують іншу функцію.

При ст. 190 вони спонукають потерпілого **передати своє майно або право на нього**.

При ст. 192 вони дають винному можливість **не передати власникові те, що тому мало надійти**, або іншим способом уникнути належного майнового платежу.

Обман

Обман може полягати в:

- повідомленні неправдивих відомостей;
- приховуванні істотних фактів;
- створенні неправильного уявлення про наявність чи відсутність обов'язку передати кошти;
- приховуванні факту отримання платежу.

Наприклад, особа приймає від клієнтів платежі, які мають бути передані підприємству, але шляхом обману приховує їх надходження та залишає кошти собі.

Однак для правильної кваліфікації необхідно додатково встановити, **чи була ця особа уповноважена приймати відповідні платежі**.

Зловживання довірою

Зловживання довірою полягає у використанні існуючих довірчих відносин таким чином, що власник:

- розраховує на належне виконання винним певних дій;
- не здійснює додаткового контролю;
- унаслідок цього не отримує належного йому майна чи коштів.

Проте і тут вирішальним залишається **не сам факт довіри**, а заподіяння майнової шкоди без заволодіння майном у значенні ст. 190.

Матеріальна конструкція

Стаття 192 передбачає **матеріальний склад**.

Необхідно встановити:

обман / зловживання довірою → майнову шкоду → причинний зв'язок.

При цьому кримінальна відповідальність за ч. 1 настає лише тоді, коли шкода є **значною**.

Значна шкода за ст. 192

Примітка до ст. 192 встановлює **власний спеціальний поріг**, який не треба плутати з поняттям значної шкоди у примітці до ст. 185.

За ст. 192 майнова шкода є значною, якщо вона у **50 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян**.

Це важлива відмінність:

ст. 185, 186, 189, 190 – значна шкода визначається за іншою моделлю;

ст. 192 – 50+ НМДГ за спеціальною приміткою до цієї статті.

У 2026 році, за розрахунковим НМДГ 1664 грн:

50 НМДГ = 83 200 грн.

Отже, для ч. 1 ст. 192 шкода у 2026 році має становити щонайменше **83 200 грн**.

Великий розмір за ст. 192

За приміткою до ст. 192 шкода у великих розмірах – це така, що у **100 і більше разів перевищує НМДГ**.

Для 2026 року:

100 × 1664 = 166 400 грн.

Тому:

значна шкода – від 83 200 грн;

великий розмір – від 166 400 грн.

Ці пороги потрібно обчислювати відповідно до року вчинення кримінального правопорушення.

Частина 2 ст. 192

Кваліфікованими є ті самі діяння:

- вчинені **за попередньою змовою групою осіб**;
- або такі, що заподіяли майнову шкоду **у великих розмірах**.

На відміну від багатьох попередніх майнових складів, ст. 192 не містить окремої кваліфікуючої ознаки **воєнного або надзвичайного стану**.

Ст. 192 ↔ ст. 190 КК

Це центральне розмежування.

ККС ВС прямо сформулював:

ст. 190 – майно або право на нього переходить зі сфери володіння потерпілого до винного чи третьої особи;

ст. 192 – потерпілий не отримує майно або кошти, які мав би отримати.

Ознака	**Ст. 190**	**Ст. 192**
Спосіб	обман / зловживання довірою	обман / зловживання довірою
Що відбувається з майном	**наявне у потерпілого майно переходить до винного**	потерпілий **не отримує належне йому майно**
Заволодіння	є	**відсутнє у значенні шахрайства**
Основний результат	незаконне заволодіння	**майнова шкода у формі неодержаного**
Поріг	залежить від частини ст. 190	ч. 1 – лише **значна шкода 50+ НМДГ**

Найкоротша формула:

було у потерпілого → передав винному через обман = 190;

мало надійти потерпілому, але через обман не надійшло = 192.

Приклад 190 ↔ 192

Ст. 190: потерпілий під впливом неправдивої інформації сам перерахував винному 100 000 грн. Тут гроші вже були у майновій сфері потерпілого і перейшли до винного.

Ст. 192: клієнт сплатив 100 000 грн за послуги підприємства особі, яка зловживала довірою підприємства і не передала отримані кошти адресату, за умови що ця особа **не була уповноважена приймати та оприбутковувати ці платежі**. Тут підприємство **не отримало кошти, які мало отримати**.

Ст. 192 ↔ ст. 191 КК

Це друге важливе розмежування.

Верховний Суд пов'язує його з тим, **чи була особа уповноважена отримувати відповідні кошти від імені власника**.

Якщо особа була уповноважена:

- приймати платежі;
- оприбутковувати їх;
- розпоряджатися ними у визначених межах,

то з моменту їх отримання кошти юридично надходять у майнову сферу підприємства.

Їх подальше незаконне обернення може утворювати **ст. 191**.

Якщо ж особа **не мала повноважень приймати ці платежі**, але через обман або зловживання довірою отримувала їх замість належного адресата і не передавала йому, може застосовуватися **ст. 192**, за умови відповідного розміру шкоди.

Формула:

уповноважений приймати кошти → отримав → привласнив = перевіряємо 191;

не уповноважений, але перехопив майбутній платіж через обман = перевіряємо 192.

Момент закінчення ст. 192

Правопорушення закінчене тоді, коли внаслідок обману чи зловживання довірою власникові фактично заподіяно **значну майнову шкоду**.

Тобто одного обману недостатньо.

Повинен настати передбачений законом майновий результат.

Суб'єктивна сторона ст. 192

Діяння є **умисним**.

Винний усвідомлює, що:

- використовує обман або довіру;
- потерпілий через це не отримає належний йому майновий результат;
- його поведінка заподіє відповідну майнову шкоду.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **16 років**.

Стаття 193 КК: незаконне привласнення знайденого або випадково отриманого майна

Стаття 193 має значно вужчу сферу, ніж може здатися з її назви.

Вона передбачає відповідальність за незаконне привласнення:

- **знайденого чужого майна**;
- чужого майна, яке **випадково опинилося у винного**;
- **скарбу**,

але лише за умови, що відповідний предмет має **особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність**.

Основна формула:

знайшов / випадково отримав + особлива культурна тощо цінність + незаконно привласнив = ст. 193.

Важлива тестова особливість

Звичайне знайдене майно саме по собі не утворює ст. 193.

Наприклад, знайдений:

- звичайний телефон;
- гаманець;
- побутова річ;
- звичайна сума грошей

не підпадають автоматично під ст. 193.

Для кримінальної відповідальності за цією статтею закон вимагає, щоб предмет мав **особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність**.

Це одна з ключових ознак складу.

Знайдене майно

Знайденим є майно, яке:

- вибуло з фактичного володіння власника;
- не перебуває під його безпосереднім контролем;
- було виявлене іншою особою.

Важливо відмежовувати **знахідку** від ситуації, коли особа фактично спостерігає, як потерпілий поклав або залишив річ, і одразу забирає її.

У такій ситуації майно може ще перебувати у фактичній сфері володіння потерпілого, тому можливе питання про **крадіжку**, а не ст. 193.

Майно, що випадково опинилося у винного

Йдеться про ситуації, коли річ потрапила до особи **без її активних дій, спрямованих на заволодіння**.

Наприклад:

- річ помилково передана;
- майно випадково доставлено не тому адресату;
- інший предмет випадково опинився серед речей особи.

Якщо після цього особа вирішує незаконно привласнити предмет, за наявності спеціальної цінності можливе застосування ст. 193.

Скарб

Стаття 193 окремо називає **скарб**.

Для кримінальної відповідальності він також має характеризуватися передбаченою законом **особливою історичною, науковою, художньою чи культурною цінністю**.

Особлива цінність предмета

Це обов’язкова конструктивна ознака.

Предмет повинен мати особливу:

- **історичну**;
- **наукову**;
- **художню**;
- або **культурну цінність**.

Така характеристика не визначається лише ринковою ціною.

Для її встановлення у конкретному провадженні можуть бути потрібні спеціальні знання та відповідна експертна оцінка.

Отже:

дорога річ ≠ автоматично предмет ст. 193.

І навпаки, предмет із невисокою звичайною ринковою вартістю може мати особливу історичну чи культурну цінність.

Момент закінчення ст. 193

Склад є закінченим з моменту **незаконного привласнення** відповідного предмета.

Тобто особа після знахідки або випадкового отримання:

- встановлює над майном фактичний контроль;
- усвідомлено поводиться з ним як із власним;
- не має наміру виконувати обов'язки, пов'язані з поверненням відповідного чужого майна.

Ст. 193 ↔ ст. 185 КК

Ключова межа – **момент і спосіб потрапляння майна до особи**.

Ст. 185:

винний сам **протиправно вилучає майно з фактичного володіння іншої особи**.

Ст. 193:

винний його не викрадав – майно:

- вже було втрачене;
- знайдене;
- або випадково опинилося у нього.

Тому:

сам забрав із фактичного володіння потерпілого → 185;

знайшов уже втрачену річ → крадіжки немає; для 193 додатково потрібна особлива цінність.

Загублена річ ↔ залишена річ

Це практично важлива межа.

Не кожна річ, яку власник тимчасово не тримає в руках, є «знайденою».

Якщо власник:

- знає, де залишив річ;
- зберігає фактичний контроль над місцем;
- має реальну можливість її забрати,

вилучення сторонньою особою може становити **крадіжку**.

Якщо ж річ фактично **втрачена**, і власник не знає, де вона перебуває, маємо ситуацію знахідки.

Ст. 193 ↔ ст. 191 КК

Ст. 191:

майно передано особі **правомірно та цілеспрямовано** – воно ввірене або перебуває у її віданні.

Ст. 193:

майно опинилося у особи:

- через знахідку;
- випадково;

тобто **без юридично оформленого ввірення**.

Формула:

дали зберігати → привласнив = 191;

випадково отримав → привласнив особливо цінний предмет = 193.

Ст. 193 ↔ цивільно-правова знахідка

Необхідно пам'ятати, що цивільне законодавство встановлює обов'язки особи, яка знайшла чужу річ.

Але **невиконання цивільно-правового обов'язку щодо будь-якої звичайної знахідки не означає автоматично кримінальну відповідальність за ст. 193**.

Кримінальний склад виникає лише за спеціальною предметною ознакою – **особливою історичною, науковою, художньою чи культурною цінністю**.

Матриця 190 ↔ 192

Ознака	**ст. 190**	**ст. 192**
Обман / довіра	так	так
Наявне у потерпілого майно	**передається винному**	не вилучається
Що втрачає потерпілий	майно або право, якими вже володів	**те, що мав би отримати**
Заволодіння	**є**	немає ознак шахрайства
Результат	перехід майна	**майнова шкода**
Мінімальна шкода для базового складу	не є загальною ознакою ч. 1	**50+ НМДГ**

Матриця 185 ↔ 191 ↔ 193

Ознака	**ст. 185**	**ст. 191**	**ст. 193**
Як майно потрапляє до винного	сам незаконно вилучає	**правомірно ввірене / у віданні**	**знайдене / випадково опинилося**
Початкове володіння	неправомірне	правомірне	випадкове
Спеціальний предмет	чуже майно	чуже ввірене майно	**особливо історично, науково, художньо чи культурно цінне майно / скарб**
Головний критерій	викрадення	спеціальні правомочності	**відсутність первинного викрадення**

Кваліфікаційний алгоритм

При обмані та майновій шкоді необхідно встановити:

- **Чи було майно вже у потерпілого?**
  - так, і він через обман передав його винному → ст. 190;
  - ні, воно лише мало надійти потерпілому → перевіряємо ст. 192.
- **Чи відбулося заволодіння у значенні шахрайства?**
  - так → 190;
  - ні, є лише неодержаний майновий результат → 192.
- **Чи є шкода значною?**
  - для ч. 1 ст. 192 необхідно щонайменше 50 НМДГ.
- **Чи є попередня змова групи або великий розмір?**
  - так → ч. 2 ст. 192.

При знайденому майні:

- **Чи сам винний вилучив його з володіння потерпілого?**
  - так → перевіряємо 185;
  - ні → далі.
- **Чи було майно ввірене?**
  - так → перевіряємо 191;
  - ні → далі.
- **Чи воно було знайдене або випадково опинилося у особи?**
  - так → можлива ст. 193.
- **Чи має воно особливу історичну, наукову, художню або культурну цінність?**
  - ні → ст. 193 відсутня;
  - так → можливий склад ст. 193.

Короткий підсумок

Стаття 192 КК – це не «шахрайство без заволодіння» в побутовому сенсі, а окремий склад майнової шкоди. ККС ВС проводить чітку межу:

ст. 190 – потерпілий передає винному вже наявне у нього майно або право на нього;

ст. 192 – через обман чи зловживання довірою потерпілий не отримує те майно або кошти, які мали надійти до його майнової сфери.

Для ст. 192 закон встановлює власні пороги:

значна шкода – 50+ НМДГ;

великий розмір – 100+ НМДГ.

Стаття 193 має дуже вузьку сферу: кримінально караним є не будь-яке привласнення знахідки, а лише незаконне привласнення знайденого чи випадково отриманого чужого майна або скарбу, які мають **особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність**.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

190 – було у потерпілого → через обман перейшло винному;

192 – мало надійти потерпілому → через обман не надійшло;

193 – не викрадав і не отримував у відання → знайшов або випадково отримав особливо цінне чуже майно та незаконно привласнив.

Знищення, пошкодження та неналежна охорона майна: ст. 194–197 КК; самовільне зайняття земельної ділянки і самовільне будівництво за ст. 197-1 КК

Нормативна основа: ст. 194, 194-1, 195, 196, 197, 197-1 КК України.

Ця група кримінальних правопорушень відрізняється від викрадення, шахрайства чи привласнення тим, що винний, як правило, **не обертає чуже майно на свою користь**, а:

- знищує або пошкоджує його;
- погрожує його знищенням;
- необережно спричиняє його знищення чи пошкодження із передбаченими законом наслідками;
- неналежно виконує обов'язки щодо його охорони;
- незаконно займає чужу земельну ділянку або здійснює на ній самовільне будівництво.

Основна матриця:

194 – умисно знищив або пошкодив;

195 – реально погрожував загальнонебезпечним знищенням;

196 – необережно знищив/пошкодив + тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей;

197 – порушив спеціальний обов'язок охороняти чуже майно + тяжкі наслідки;

197-1 – самовільно зайняв земельну ділянку / самовільно будує на ній.

Стаття 194 КК – умисне знищення або пошкодження чужого майна

Частина 1 ст. 194 передбачає відповідальність за **умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах**.

Основна формула:

чуже майно + умисне знищення/пошкодження + шкода у великих розмірах = ч. 1 ст. 194.

Предмет

Предметом є **чуже майно**.

Винний не повинен мати права знищувати або пошкоджувати його на власний розсуд.

Якщо пошкоджується власна річ, ст. 194 за загальним правилом не застосовується, хоча за певних обставин поведінка може посягати на інші охоронювані законом інтереси.

Знищення майна

Знищення означає такий вплив на майно, внаслідок якого воно:

- повністю втрачає свої споживчі властивості;
- перестає існувати фізично;
- або стає непридатним для використання за цільовим призначенням, а відновлення є неможливим чи економічно недоцільним.

Наприклад:

- повне спалення речі;
- руйнування споруди;
- фізичне знищення обладнання.

Пошкодження майна

Пошкодження – це погіршення стану майна, за якого воно:

- частково втрачає властивості;
- тимчасово або частково не може використовуватися за призначенням;
- але може бути відновлене шляхом ремонту, заміни деталей тощо.

Формула:

знищення – річ фактично втрачена;

пошкодження – річ збереглася, але її цінність або функціональність зменшено.

Великий розмір – обов'язкова ознака ч. 1 ст. 194

Проста форма умисного пошкодження чужого майна кримінально карана за ч. 1 ст. 194 лише тоді, коли заподіяно шкоду **у великих розмірах**.

За приміткою до ст. 185, яка поширюється також на ст. 194:

великий розмір – 250 і більше НМДГ.

Для кваліфікаційних задач розраховується спеціальний НМДГ відповідного року вчинення діяння.

Отже, невелике умисне пошкодження чужого майна **не утворює автоматично ч. 1 ст. 194**.

Частина 2 ст. 194 КК

Кваліфікований склад має місце, якщо те саме діяння:

- вчинене **шляхом підпалу**;
- **вибуху**;
- іншим **загальнонебезпечним способом**;
- заподіяло майнову шкоду **в особливо великих розмірах**;
- спричинило **загибель людей**;
- або **інші тяжкі наслідки**.

Підпал, вибух та інший загальнонебезпечний спосіб

Визначальним є не просто використання вогню чи вибухового засобу, а **загальнонебезпечний характер способу** – реальна здатність створити небезпеку для невизначеного кола осіб, інших об'єктів чи значного масиву майна.

Наприклад, підпал квартири у багатоквартирному будинку принципово відрізняється від локального спалення окремої речі за умов, коли поширення вогню виключене.

Особливо великий розмір

Для ст. 194 застосовується загальний критерій:

600 і більше НМДГ.

Загибель людей або інші тяжкі наслідки

Якщо умисне знищення чи пошкодження спричинило смерть людини або інші тяжкі наслідки, застосовується ч. 2 ст. 194.

Водночас необхідно встановлювати **психічне ставлення винного до наслідку**.

Якщо особа, здійснюючи підпал чи вибух, **умисно прагнула позбавити життя конкретну людину**, може виникати сукупність із відповідним кримінальним правопорушенням проти життя.

Суб'єктивна сторона ст. 194

Щодо знищення або пошкодження майна вина є **умисною**.

Винний усвідомлює, що майно чуже, і бажає його:

- знищити;
- або пошкодити,

чи свідомо допускає відповідний результат.

Суб'єкт

Суб'єкт ч. 1 ст. 194 – за загальним правилом **з 16 років**.

За умисне знищення або пошкодження майна за **ч. 2 ст. 194** кримінальна відповідальність відповідно до ст. 22 КК можлива вже **з 14 років**.

Стаття 194-1 КК – умисне пошкодження об’єктів електроенергетики

Оскільки ця норма розміщена між ст. 194 і 195, її доцільно коротко враховувати в межах цього питання.

Стаття 194-1 є **спеціальною нормою** щодо пошкодження або руйнування об’єктів електроенергетики.

Частина 1 охоплює умисне пошкодження або руйнування таких об’єктів, якщо це:

- призвело або **могло призвести до порушення їх нормальної роботи**;
- або спричинило небезпеку для життя людей.

Частина 2 передбачає, зокрема:

- повторність;
- попередню змову групи;
- загальнонебезпечний спосіб.

Частина 3 – загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Отже:

звичайне чуже майно → ст. 194;

об’єкт електроенергетики + спеціальні ознаки ст. 194-1 → спеціальна норма ст. 194-1.

Стаття 195 КК – погроза знищення майна

Стаття 195 встановлює відповідальність не за будь-яку погрозу пошкодити річ.

Кримінально караною є:

погроза знищення чужого майна шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, якщо були реальні підстави побоюватися її здійснення.

Формула:

погроза знищити + загальнонебезпечний спосіб + реальні підстави побоюватися = ст. 195.

Погроза повинна стосуватися саме знищення

Наприклад:

«спалю твій будинок» → може відповідати ст. 195;

звичайна погроза:

«подряпаю автомобіль»

сама по собі конструкції ст. 195 не відповідає.

Реальність погрози

Необхідно встановити **реальні підстави побоюватися її здійснення**.

Оцінюються:

- спосіб висловлення;
- поведінка винного;
- наявність засобів реалізації;
- попередні конфлікти;

- конкретна обстановка.

Момент закінчення

Склад формальний.

Правопорушення закінчене, коли відповідна погроза **доведена до потерпілого і існують реальні підстави побоюватися її реалізації**.

Фактичне знищення майна не потрібне.

Стаття 196 КК – необережне знищення або пошкодження майна

Стаття 196 передбачає:

необережне знищення або пошкодження чужого майна, що спричинило тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей.

Основна формула:

необережне пошкодження/знищення чужого майна + тяжке тілесне ушкодження або смерть = ст. 196.

Важлива особливість

Для ст. 196 **самої великої майнової шкоди недостатньо**.

Обов'язковим наслідком є:

- **тяжке тілесне ушкодження**;
- або **загибель людей**.

Тому:

необережно знищив дуже дороге майно, але ніхто не постраждав → ст. 196 за цією ознакою відсутня.

Ст. 194 ↔ ст. 196

Основна відмінність – **форма вини щодо знищення або пошкодження майна**.

Ознака	**ст. 194**	**ст. 196**
Ставлення до пошкодження майна	**умисне**	**необережне**
Майнова шкода	великий розмір для ч. 1	сама по собі недостатня
Додатковий наслідок	ч. 2 – тяжкі наслідки тощо	**тяжке тілесне ушкодження або смерть – обов'язково**

Стаття 197 КК – порушення обов'язків щодо охорони майна

Стаття 197 передбачає відповідальність за:

невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорону чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна.

Основна формула:

спеціальний обов'язок зберігати/охороняти + порушення обов'язку + тяжкі наслідки + причинний зв'язок = ст. 197.

Спеціальний суб'єкт

Суб'єктом може бути лише особа, якій **доручено зберігання або охорону чужого майна**.

Такий обов'язок може виникати з:

- трудових функцій;
- договору;
- службових обов'язків;
- іншої належної правової підстави.

Сам факт перебування поряд із майном не створює спеціального суб'єкта ст. 197.

Об'єктивна сторона

Можливі дві форми:

- повне **невиконання** обов'язку;
- **неналежне виконання**.

Наприклад, особа може:

- залишити охоронюваний об'єкт без охорони;
- не ввімкнути передбачені системи захисту;
- порушити встановлений режим зберігання;
- іншим чином неналежно забезпечити збереження майна.

Тяжкі наслідки

Стаття 197 – **матеріальний склад**.

Необхідні:

порушення обов'язку → тяжкі наслідки для власника → причинний зв'язок.

Без тяжких наслідків склад ст. 197 відсутній.

Ст. 197 ⇹ ст. 191

Це важлива межа.

Ст. 191:

особа сама умисно:

- привласнює;
- розтрачає;
- або незаконно обертає чуже майно.

Ст. 197:

особа не заволодіває майном, а **неналежно його охороняє чи зберігає**, внаслідок чого власникові заподіюються тяжкі наслідки.

Формула:

сам забрав ввірене → 191;

не забезпечив збереження → 197.

Якщо охоронець умисно домовляється з викрадачами і сприяє заволодінню, потрібно вже перевіряти правила **співучасті у відповідному майновому кримінальному правопорушенні**, а не обмежуватися ст. 197.

Стаття 197-1 КК – самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво

Стаття 197-1 містить фактично **два взаємопов'язані, але самостійні склади**:

- самовільне зайняття земельної ділянки;
- самовільне будівництво на самовільно зайнятій земельній ділянці.

Саме такий підхід сформульований ККС ВС.

Самовільне зайняття земельної ділянки – ч. 1 ст. 197-1

Частина 1 передбачає:

самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику.

Основна конструкція:

фактичне використання земельної ділянки без належної правової підстави + значна шкода = ч. 1 ст. 197-1.

Матеріальний склад

ККС ВС прямо наголошує, що ч. 1 ст. 197-1 має **матеріальний склад**.

Необхідні:

- самовільне зайняття;
- значна шкода;
- причинний зв'язок між ними.

Значна шкода

Примітка до ст. 197-1 встановлює спеціальний критерій:

100 і більше НМДГ.

Тобто для ч. 1 використовується власний поріг цієї статті.

Самовільне зайняття

Йдеться про фактичне встановлення контролю над земельною ділянкою та її використання **без належної правової підстави**.

Це може проявлятися, наприклад, у:

- обробітку;
- огородженні;
- розміщенні майна;
- іншому фактичному використанні ділянки як своєї.

Для кваліфікації потрібно чітко індивідуалізувати земельну ділянку.

ККС ВС звертав увагу на необхідність встановлення, зокрема:

- власника;
- точної ділянки;
- кадастрового номера та інших індивідуалізуючих ознак, коли вони наявні.

Частина 2 ст. 197-1

Кваліфікованим є самовільне зайняття:

- особою, раніше судимою за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 197-1;
- **групою осіб**;
- щодо **особливо цінних земель**;
- земель в охоронних зонах;
- зонах санітарної охорони;
- санітарно-захисних зонах;
- зонах особливого режиму використання земель.

Важлива позиція Верховного Суду

Для ч. 2 **значна шкода не є обов'язковою**, якщо наявна одна із самостійних кваліфікуючих ознак, передбачених цією частиною.

ККС ВС прямо зазначив, що буквальне тлумачення ч. 2 дозволяє застосовувати кримінальну відповідальність **незалежно від розміру шкоди**, коли наявна відповідна кваліфікуюча ознака.

Це важлива тестова відмінність:

ч. 1 → обов'язково значна шкода;

ч. 2 → кваліфікуюча ознака може бути достатньою без такого порогу.

Самовільне будівництво – ч. 3 ст. 197-1

Частина 3 передбачає **самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці**, зазначеній у ч. 1.

Верховний Суд наголосив:

ч. 3 ст. 197-1 є самостійним складом, а посилання на ділянку, «зазначену у частині першій», не означає, що для самого будівництва обов'язково потрібно доводити значну шкоду, передбачену ч. 1.

Отже:

самовільне будівництво на самовільно зайнятій звичайній земельній ділянці → ч. 3.

Триваючий характер самовільного будівництва

Об'єднана палата ККС ВС у постанові від **9 вересня 2024 р. у справі № 353/999/23** визначила:

ч. 3 ст. 197-1 – триваюче кримінальне правопорушення.

Воно:

- є закінченим **з початку ведення самовільного будівництва**;

- але злочинний стан безперервно триває до припинення або переривання такого будівництва.

Це має значення, зокрема, для обчислення строків давності.

Частина 4 ст. 197-1

Частина 4 охоплює самовільне будівництво:

- на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у **ч. 2**;
- або вчинене особою, раніше судимою за таке саме кримінальне правопорушення чи за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3.

Отже:

звичайна ділянка → ч. 3;

земля зі спеціальним режимом / спеціальний суб'єкт → ч. 4.

Самовільне зайняття ⇔ цивільний спір про землю

Сам факт спору щодо:

- меж;
- оренди;
- користування;
- продовження договору

не означає автоматично ст. 197-1.

Необхідно довести саме **відсутність належної правової підстави для фактичного зайняття конкретної земельної ділянки** та інші ознаки відповідної частини статті.

Наприклад, практика ККС ВС показує, що при використанні землі після припинення договору оренди ключовими є конкретні обставини припинення права користування, обізнаність особи та фактичний характер використання ділянки.

Порівняльна таблиця ст. 194–197

Стаття	Основна поведінка	Форма вини / наслідок
194	знищення або пошкодження чужого майна	**умисел** + великий розмір
194-1	пошкодження/руйнування об'єкта електроенергетики	умисел + спеціальна небезпека
195	погроза загальнонебезпечним знищенням	реальні підстави побоюватися
196	знищення/пошкодження	**необережність + тяжке тілесне ушкодження або смерть**
197	невиконання обов'язків щодо охорони	спеціальний суб'єкт + **тяжкі наслідки**

Матриця ст. 197-1

Частина	Основна конструкція
ч. 1	самовільне зайняття + **значна шкода**
ч. 2	зайняття + спеціальний суб'єкт / група / спеціальна категорія земель
ч. 3	**самовільне будівництво** на самовільно зайнятій звичайній ділянці
ч. 4	самовільне будівництво на ділянці з ч. 2 / спеціальна судимість

Кваліфікаційний алгоритм

При пошкодженні майна необхідно встановити:

- **Майно чуже?**
- **Що сталося: знищення чи пошкодження?**
- **Яка форма вини?**
  - умисел → ст. 194;
  - необережність → перевіряємо ст. 196.
- **Який розмір майнової шкоди?**
  - для ч. 1 ст. 194 потрібний великий розмір.
- **Чи застосовано підпал, вибух або інший загальнонебезпечний спосіб?**
  - так → перевіряємо ч. 2 ст. 194.
- **Чи є предметом об'єкт електроенергетики?**
  - так → перевіряємо спеціальну ст. 194-1.
- **При необережності чи є тяжке тілесне ушкодження або загибель людей?**
  - ні → ст. 196 відсутня.
- **Особа мала спеціальний обов'язок охороняти чи зберігати майно?**
  - так + тяжкі наслідки → перевіряємо ст. 197.

При земельному посяганні:

- **Чи є правова підстава користуватися ділянкою?**
- **Чи конкретно визначена земельна ділянка?**
- **Чи завдана значна шкода?**
  - для ч. 1 це обов'язково.
- **Чи є група, спеціальна судимість або особливий правовий режим землі?**
  - перевіряємо ч. 2.
- **Чи ведеться будівництво?**
  - так → ч. 3 або 4.
- **Чи припинене будівництво?**
  - враховуємо триваючий характер складу за позицією ОП ККС ВС.

Короткий підсумок

Основна межа між ст. 194 і 196 – **форма вини**:

умисно знищив або пошкодив чуже майно у великому розмірі → ст. 194;

необережно знищив/пошкодив і цим спричинив тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей → ст. 196.

Стаття 195 охоплює не будь-яку майнову погрозу, а саме **реальну погрозу знищення чужого майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом**.

Стаття 197 потребує спеціального суб'єкта: майно було доручено особі для **зберігання чи охорони**, вона порушила цей обов'язок, і це спричинило **тяжкі наслідки власникові**.

Для ст. 197-1 найважливіша матриця:

ч. 1 – самовільне зайняття + значна шкода;

ч. 2 – самовільне зайняття за спеціальних кваліфікуючих обставин;

ч. 3 – самовільне будівництво;

ч. 4 – кваліфіковане самовільне будівництво.

ККС ВС додатково сформулював два важливі правила:

для ч. 2 ст. 197-1 значна шкода не є обов'язковою за наявності передбаченої цією частиною кваліфікуючої ознаки;

ч. 3 ст. 197-1 є триваючим кримінальним правопорушенням: воно закінчене з початку самовільного будівництва, але злочинний стан триває до його припинення або переривання.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

194 – умисно зіпсував;

195 – реально погрожував загальнонебезпечним знищенням;

196 – необережно зіпсував + тяжке ушкодження/смерть;

197 – не забезпечив доручену охорону + тяжкі наслідки;

197-1 – самовільно зайняв землю / самовільно будує.

Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом: відмежування ст. 198 від співучасті у первинному кримінальному правопорушенні

Нормативна основа: ст. 198, ч. 5–6 ст. 27 КК України.

Стаття 198 КК передбачає відповідальність за **заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом, за відсутності ознак легалізації (відмивання) такого майна**.

Основна формула:

майно вже одержане внаслідок іншого кримінального правопорушення + особа знає про його кримінальне походження + заздалегідь не обіцяла допомогу первинному правопорушнику + придбаває / отримує / зберігає / збуває це майно = ст. 198 КК.

Головна межа:

обіцяв допомогти з майном ще до закінчення первинного кримінального правопорушення → можлива співучасть;

домовленості наперед не було, а рішення прийняте вже після одержання майна кримінально протиправним шляхом → ст. 198.

Об'єкт кримінального правопорушення

Основним безпосереднім об'єктом є **відносини власності та встановлений порядок правомірного обігу майна**.

Стаття 198 покликана перешкоджати подальшому введенню в обіг майна, здобутого в результаті кримінально протиправної діяльності.

Предмет

Предметом є **майно, одержане кримінально протиправним шляхом**.

Типовими прикладами є:

- майно, викрадене шляхом крадіжки;
- здобуте внаслідок грабежу чи розбою;
- одержане шляхом шахрайства;
- привласнене чи розтрачене;
- інше майно, походження якого пов'язане з кримінальним правопорушенням.

Важливо:

ст. 198 не обмежується лише речами, здобутими внаслідок крадіжки.

Потрібно встановити саме **кримінально протиправне походження майна**.

Предикатне кримінальне правопорушення

Стаття 198 має похідний характер.

Її застосування передбачає, що до дій винного вже існувало **інше кримінальне правопорушення**, внаслідок якого було одержано відповідне майно.

Наприклад:

А викрав автомобіль → Б, знаючи про крадіжку, згодом придбав його без попередньої домовленості з А → можливе застосування ст. 198.

Отже, ст. 198 не охоплює саме первинне заволодіння майном.

Вона стосується **подальшого поводження з уже кримінально здобутим майном**.

Об'єктивна сторона

Стаття 198 містить чотири альтернативні форми:

- **придбання**;
- **отримання**;
- **зберігання**;
- **збут**.

Достатньо вчинення хоча б однієї з них.

Придбання

Придбання полягає у фактичному набутті майна, як правило, на певній відплатній основі.

Наприклад:

- купівля;
- обмін;
- інше оплатне набуття.

Визначальним є те, що особа **одержує фактичний контроль над майном**, усвідомлюючи його кримінальне походження.

Отримання

Отримання є ширшою формою і може полягати у прийнятті майна:

- безоплатно;
- як подарунка;
- для подальшого використання;
- на іншій фактичній підставі.

Тому:

придбання – типово оплатне набуття;

отримання – інше фактичне прийняття майна.

Зберігання

Зберігання – це фактичне утримання такого майна:

- у себе;
- в іншому приміщенні;
- у транспортному засобі;
- в іншому місці,

з усвідомленням його кримінального походження.

Не обов'язково, щоб особа сама придбала це майно.

Наприклад:

особа погодилася після крадіжки сховати викрадені речі у своєму гаражі, хоча раніше цього не обіцяла → може бути ст. 198.

Збут

Збут полягає у **відчуженні майна іншій особі**.

Це може бути:

- продаж;
- обмін;
- дарування;
- інша передача, спрямована на його подальше вибуття.

Фактичне отримання прибутку не є обов'язковим.

Заздалегідь не обіцяний характер – ключова ознака

Саме слова **«заздалегідь не обіцяне»** є центральними для розмежування ст. 198 і співучасті.

Частина 5 ст. 27 КК прямо визнає пособником особу, яка **заздалегідь обіцяла**:

- приховати предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом;
- придбати їх;
- збути їх;
- іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

Тому:

обіцянка до закінчення первинного правопорушення → пособництво;

рішення після його закінчення без попередньої домовленості → ст. 198.

Ст. 198 ↔ пособництво

Це основне розмежування.

Ознака	**Ст. 198**	**Пособництво, ч. 5 ст. 27**
Коли виникла домовленість	**після первинного правопорушення або без попередньої обіцянки**	**до його закінчення**
Зв'язок із первинним правопорушенням	посткримінальна поведінка	**спільна участь у первинному правопорушенні**
Роль особи	набуває / отримує / зберігає / збуває вже здобуте майно	сприяє виконавцю за попередньою домовленістю
Кваліфікація	**ст. 198**	ч. 5 ст. 27 + стаття первинного кримінального правопорушення

Частина 6 ст. 27 прямо встановлює, що **не обіцяне заздалегідь придбання або збут предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом, не є співучастю** і карається лише у випадках, спеціально передбачених законом, зокрема ст. 198.

Приклад співучасті

А до вчинення крадіжки повідомляє Б:

«Я сьогодні викраду ноутбуки, а ти завтра їх продаси».

Б погоджується.

Після цього А викрадає ноутбуки, а Б їх збуває.

Дії Б – це не ст. 198, оскільки він **заздалегідь обіцяв збут** і таким чином сприяв учиненню первинного кримінального правопорушення.

За наявності інших ознак Б відповідає як **пособник у крадіжці**:

ч. 5 ст. 27 + відповідна частина ст. 185 КК.

Приклад ст. 198

А викрав ноутбук.

Після закінченої крадіжки він уперше звернувся до Б:

«Купи цей ноутбук, я його вкрав».

Б погодився і придбав його.

Попередньої домовленості до крадіжки не існувало.

Тому:

А → ст. 185;

Б → ст. 198.

Систематична поведінка і попередня обіцянка

У кваліфікаційних задачах важливо дивитися не лише на прямі слова.

Попередня домовленість може встановлюватися і з фактичних обставин.

Наприклад, якщо особа:

- систематично купує викрадені речі в одного й того самого виконавця;
- заздалегідь створює для нього стабільний канал збуту;
- фактично гарантує прийняття майбутньої «здобичі»,

це може свідчити не про окремі випадки ст. 198, а про **заздалегідь обіцяне сприяння**, тобто пособництво.

Але сам факт кількох попередніх покупок **не дозволяє автоматично констатувати співучасть** – потрібно довести попередню домовленість щодо відповідного кримінального правопорушення.

Завідомість

Стаття 198 прямо вимагає, щоб майно було **завідомо** одержане кримінально протиправним шляхом.

Це означає, що особа повинна **достовірно усвідомлювати кримінальне походження майна**.

Не достатньо:

- простої необережності;
- того, що «мала б здогадатися»;
- підозри без установленого усвідомлення.

Вина має охоплювати факт того, що майно вже було одержане внаслідок кримінального правопорушення.

Як може встановлюватися завідомість

Вона може підтверджуватися сукупністю обставин, наприклад:

- продавець прямо повідомив про походження речі;
- явно непропорційно низька ціна;
- знищені або змінені серійні номери;
- відсутність документів за очевидно підозрілих обставин;
- прохання терміново сховати майно;
- обставини передачі вночі чи в прихованому місці;
- попередні відносини з особою, яка систематично вчиняє майнові правопорушення.

Але такі обставини є лише **доказами психічного ставлення**, а не самостійною заміною ознаки завідомості.

«Дуже дешева річ» ≠ автоматично ст. 198

Низька ціна може бути важливим доказом.

Але самої лише низької вартості недостатньо.

Необхідно довести:

особа саме знала про кримінально протиправне походження майна.

Якщо вона лише легковажно не перевірила походження речі, конструкція ст. 198 може бути відсутньою.

Момент закінчення

Склад має **формальний характер** щодо кожної альтернативної форми.

Правопорушення закінчене з моменту:

- придбання;
- отримання;
- початку фактичного зберігання;
- або збуту

майна за умови доведеної завідомості та відсутності попередньої обіцянки.

Не потрібно доводити:

- заподіяння нової майнової шкоди;
- отримання прибутку;
- подальший перепродаж.

Суб'єктивна сторона

Діяння є **умисним**.

Особа:

- усвідомлює кримінально протиправне походження майна;
- усвідомлює характер своїх дій із ним;
- бажає його придбати, отримати, зберігати або збути.

Ключовою є саме **завідомість** щодо походження предмета.

Суб'єкт

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла **16 років**.

Стаття 198 не включена до переліку ч. 2 ст. 22 КК, за якими відповідальність настає з 14 років.

Первинний виконавець і ст. 198

Особа, яка сама одержала майно внаслідок власного кримінального правопорушення, за загальним правилом відповідає **за первинне кримінальне правопорушення**, а не додатково за ст. 198 лише через подальше зберігання тієї самої здобичі.

Наприклад:

викрав річ і потім зберігав її у себе → ст. 185, а не 185 + 198.

Стаття 198 спрямована насамперед на **іншу особу, яка приєднується до обігу вже кримінально здобутого майна після первинного посягання**.

Ст. 198 ↔ ст. 209 КК

Диспозиція ст. 198 прямо містить застереження:

«за відсутності ознак легалізації (відмивання) майна, одержаного кримінально протиправним шляхом».

Отже, якщо поведінка має ознаки **легалізації за ст. 209 КК**, застосовується спеціальна норма про відмивання, а не ст. 198.

Основна відмінність:

ст. 198 – звичайне придбання, отримання, зберігання чи збут кримінально здобутого майна;

ст. 209 – операції чи інші дії, спрямовані на надання правомірного вигляду володінню, користуванню чи розпорядженню таким майном, приховування його походження тощо.

Тому ст. 198 є фактично **субсидіарною нормою** щодо ст. 209.

Ст. 198 ↔ приховування кримінального правопорушення

Частина 6 ст. 27 також згадує **заздалегідь не обіцяне переховування** особи, знарядь, слідів чи предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом.

Такі дії не є співучастю.

Водночас відповідальність може наставати за спеціальними нормами:

- **ст. 198** – щодо відповідних дій із кримінально здобутим майном;
- **ст. 396** – у передбачених законом випадках приховування кримінального правопорушення.

Тому не все посткримінальне сприяння підлягає кваліфікації за ст. 198.

Предметом ст. 198 є саме **майно, одержане кримінально протиправним шляхом**.

Ст. 198 ↔ співучасть у крадіжці: базова таблиця

Ситуація	**Кваліфікація**
Б до крадіжки обіцяє купити викрадене	**пособництво: ч. 5 ст. 27 + ст. 185**
Б до крадіжки обіцяє сховати викрадене	**пособництво: ч. 5 ст. 27 + ст. 185**

Б до крадіжки обіцяє знайти покупця	**пособництво: ч. 5 ст. 27 + ст. 185**
Б лише після крадіжки вперше погоджується купити	**ст. 198**
Б лише після крадіжки погоджується зберігати	**ст. 198**
Б після крадіжки збуває майно без попередньої домовленості	**ст. 198**

Матриця 185–191 ⇔ 198

Первинна поведінка	**Первинний склад**	**Подальша поведінка іншої особи**
таємно викрадено	**185**	заздалегідь не обіцяно придбано → **198**
відкрито викрадено	**186**	отримано зі знанням походження → **198**
здобуто розбоєм	**187**	зберігається після завершення розбою → **198**
одержано шахрайством	**190**	згодом збувається іншою особою → **198**
привласнено / розтрачено	**191**	придбано іншою особою зі знанням походження → **198**

Кваліфікаційний алгоритм

При поводженні з майном сумнівного походження необхідно послідовно встановити:

- **Чи було майно раніше одержане внаслідок кримінального правопорушення?**
  - ні → ст. 198 відсутня;
  - так → далі.
- **Чи знав винний про його кримінально протиправне походження?**
  - ні → немає завідомості;
  - так → далі.
- **Що саме він зробив?**
  - придбав;
  - отримав;
  - зберігав;
  - збув.
- **Чи обіцяв він це до закінчення первинного кримінального правопорушення?**
  - так → перевіряємо пособництво;
  - ні → можлива ст. 198.
- **Чи був він сам учасником первинного посягання?**

- так → кваліфікуємо його участь у первинному кримінальному правопорушенні;
- ні → можлива ст. 198.

- **Чи є ознаки легалізації?**
  - так → перевіряємо ст. 209;
  - ні → ст. 198.
- **Чи поведінка полягала лише у приховуванні самого правопорушника або слідів?**
  - перевіряємо ст. 396, а не механічно ст. 198.

Короткий підсумок

Стаття 198 КК передбачає відповідальність за заздалегідь не обіцяне придбання, отримання, зберігання чи збут майна, про яке особа завідомо знає, що воно одержане кримінально протиправним шляхом.

Ключові ознаки:

майно вже кримінально здобуте;

винний знає про це;

сам не є учасником первинного посягання;

заздалегідь не обіцяв придбати, зберігати чи збути майно.

Головна межа зі співучастю прямо випливає зі ст. 27 КК:

заздалегідь обіцяв придбати, збути чи приховати кримінально здобуте майно → пособник первинного кримінального правопорушення;

нічого наперед не обіцяв і приєднався лише після його закінчення → за наявності інших ознак ст. 198.

Так само необхідно пам’ятати застереження самої ст. 198:

якщо поведінка вже утворює легалізацію (відмивання) кримінально здобутого майна → застосовується ст. 209, а не ст. 198.

Найкоротша формула для ЄДКІ:

обіцяв до первинного злочину → співучасть;

домовився після нього → 198;

намагається надати майну «легальний» вигляд → перевіряємо 209.